

ЛЕМКІВЩИНА LEMKIVSCHYNA 1983

Ч. 3

diasporiana.org.ua

НАША ЦІЛЬ: ОБ'ЄДНАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ЕТНОГРАФІЧНИХ ЗЕМЕЛЬ
У ВІЛЬНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ДЕРЖАВІ.

OUR MOTTO: THE UNITY OF UKRAINIAN ETHNOGRAPHIC TERRITORY
IN FREE UKRAINIAN STATE

ЛЕМКІВЩИНА

КВАРТАЛЬНИК

РІК 5 ЧИСЛО 3 (18) ОСІНЬ 1983

видає

ФУНДАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛЕМКІВЩИНИ

з рамени:

СВІТОВОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ЛЕМКІВ
ОРГАНІЗАЦІЇ ОБОРОНИ ЛЕМКІВЩИНИ
І ОБ'ЄДНАННЯ ЛЕМКІВ КАНАДИ

ВИДАВНИЧА КОМІСІЯ:

Мирон Мицьо	—	Голова
Микола Грицьков'ян	—	Заступник Голови
Юліан Котляр	—	Адміністратор
Василь Скомський	—	Фінанс. Референт

адреса

"Lemkivshchyna"

P. O. Box 651 Cooper Station
New York, N. Y. 10276 USA

Річна передплата 8,00 ам. дол., — летунською поштою
12,00 дол. річно. Ціна числа 2,00 ам. дол. (або рівновар-
тість в чужій валюті).

На Вашій адресі є зазначено. доки заплачена Ваша перед-
плата.

ЧИ ВИ ЗЛОЖИЛИ ВЖЕ СВОЮ ПОЖЕРТВУ НА
"ФУНДАЦІЮ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛЕМКІВЩИНИ"?
ЯКЩО НІ, ТО ЗРОБІТЬ ЦЕ СЬОГОДНІ! ЧЕКИ І
МОНІ ОРДЕРИ ВИПISУЙТЕ:
"THE LEMKO RESEARCH FOUNDATION"
і шліть на адресу:

The Lemko Research Foundation
P. O. Box 651 Cooper Station
New York, N. Y. 10276 USA

Ваші пожертви є звільнені від податку в ЗСА.

Printed in U.S.A.
by Computoprint Corporation
335 Clifton Ave, Clifton, N.J. 07011

ЗМІСТ

І. Лико: До 50-ліття існування й діяльності ООЛ	1
І. Радь: "Лемківські пам'ятки"	3
Б. І. Антонич: Скарга терну	3
С. Мар — А. Качмар: Спомин про Завадку	4
О. Галушак: Спомин про минуле в Лемківщині	5
о. П. Ковальчик: Заспів	7
Р. Левицький: Волтушова (фейлетон)	8
Западай, сонечко — Народня пісня	8
Хроніка Лемківщини й Посяння	9
М. Остромира: Лемківщина в огні	9
М. Завадська: Село Мокре й околиця	18
Л. Полич: поезія	19
І. Кирпан: Зруйноване гніздо	20
Листи з дому неволі	21
О. Мазурик: Про ікони й мистецькі традиції	22
Орп.: На виставці Никифора в Нью-Йорку	23
І. Бескид: Вечір на пошану мистців Лемківщини	24
Орп.: Виставка Степана Пельца й — ще раз Никифора	25
М. Дупляк: Жінка, яких мало	26
Вияснення в справі села Беньови	27
Заклик РМС ВП	27
Повідомлення УЛМ	27
Завваги Президента Регена до Тижня ПН	28
С. Пельц: До Лемківщини	28
Англійський зміст	Обкл.

Наша обкладинка: Свято жнив у селі Команчі (1970 р.)

For our English speaking friends —

— a brief English summary of all articles appearing in this No. of
"Lemkivshchyna" has been included on the inside back cover.

РЕДАГУЄ КОЛЕГІЯ

Головний редактор — Орест Питляр

Члени: д-р Іван Гвозда

Марія Дупляк

Іван Лико

Катерина Мицьо

Михайло Черешньовський

Редакція застерігає собі право виправляти мову, скорочу-
вати та корегувати надіслані матеріяли. Передрук матерія-
лів з "Лемківщини" дозволяється при умові подання повної
назви журналу. Прислані матеріяли Редакція не повертає.

Ліс на горі Маковиці біля Мулика

ІВАН ЛИКО

ДО 50-РІЧЧЯ ІСНУВАННЯ Й ДІЯЛЬНОСТІ ООЛ.

П'ятдесятріччя, здавалося б, — недовгий час у розумінню історичного тривання нації. Це ще короткий відтинок на шляху розвитку людства від праісторичного примітива до щораз досконаліших форм життя і побуту. Та хоч на цьому шляху людство піднялося до висот сучасної культури й цивілізації, то все таки всі шляхетні ідеали його і досі не зуміли перемогти атакістичних інстинктів взаємної ненависті і зоологічної боротьби за існування і за панування одних над другими. Хоч ми стільки часу й грошей нині присвячуємо на такі гуманні цілі, як будова шпиталів і старечих притулків, допомога вбогим, розвиток культури й освіти, то не менше зусиль спрямовується на винаходи й продукцію засобів масової загрози людям.

Від найдавніших часів аж по сьогоднішній день найвизначніші генії науки морочать собі голови над способами і засобами винищення людського життя — в останніх часах уже не тисячами, а мільйонами, а то й заіснувала загроза загальної самозагрози людства.

Для оправдання цього сучасного варварства людство придумало так звану "реальну політику", якій служать дипломати-лицеміри, що ведуть народи від однієї війни до другої, нацьковують одного проти одного відповідно підібраними гаслами та ідеологіями. Вислід — поняття любови ближнього

заступлено ненавистю, деколи гіршою від звірячої, поміч — насильством, однакові права — безправ'ям, свободу — неволею, слово "братерство" стало приманою для гноблення слабшого. Це, особливо правдиве у відношенні до нашого миролюбного українського народу, що століттями веде нерівну боротьбу за право жити на своїй власній землі, життям вільного і рівноправного члена сім'ї народів.

Після першої світової війни наш нарід здобув державність, та сусіди — різної масти і шерсти "браття", жадні багатств України — затопили нашу волю в ріках української крові. З гаслами братерства, рівних прав, свободи й демократії — принесли нам новітню неволю, політичний, релігійний, та економічний гніт, переслідування, терор, матеріальну нужду і голодову смерть на землі, що спроможна годувати не лиш свій власний нарід, але й усю Європу.

І, хоча під окупацією Польщі умовини життя нашого народу були порівнююче легші ніж на українських землях під пануванням Москви, національний, релігійний, та економічний гніт і тут шалів, за традиціями давніх польських королівських урядів.

Польський санаційний уряд щораз сильніше затискав петлю неволі на шиї поневоленого українця, держачи його в духовій темноті та матеріальній нужді, не цураючись безглузкого фізичного терору,

різного роду карних експедицій і "пацифікацій".

Під оглядом матеріального рівня життя, чи не найгірше стояла та частина українських земель, яка була висунена найдалше на захід, наша дорога Лемківщина. Чимало вбогих лемків, закинувши на плече "ціделля" із куснем вівсяного хліба, мандрувало на доли, на польські панські фільварки, де важкою й півдармовою працею здобувало збіжжя на хліб, картоплю — для голодної сім'ї, для дітей, яких окупаційні режими намагалися тримати в темноті, в забобонах, виховуючи їх на якесь дивне, безрідне, незв'язане з українською нацією, плем'я.

При таких то умовах життя в Лемківщині п'ятдесят років тому. 3-го жовтня 1933-го року під ч. 618, при 13-ій вулиці, в Нью-Йорку, зішлись люди — патріоти й ідеалісти, що заснували "Центральний Комітет Оборони Лемків". Було їх лише тринадцять, але вони знали життєві умовини їхніх братів і сестер під пануванням Польщі, а особливо усвідомлювали собі незавидний стан тодішнього лемківського шкільництва й освіти. Розуміли вони, що піднесення матеріального рівня й добробуту можна здобути покращанням освіти, яка в тодішній Польщі була дуже незадовільною в загальному, а для українців — особливо лемків — зокрема. Тому, з метою піднесення рівня освіти, а тим самим і національної свідомості лемків, Комітет Оборони Лемків приступив до збирання фінансових засобів, щоб їх післати до Товариства "Просвіта" у Львові, на закуп мандрівної бібліотеки для Лемківщини.

Комітет розгорнув добру роботу і після трьох років його діяльності засновано Товариство "Організація Оборони Лемківщини", яке — згідно з постановами засновників — поставило собі за ціль гуртувати лемків на терені ЗСА і Канади для допомоги їхнім братам і сестрам в "старому краю", на Лемківщині.

Організаційна мережа ООЛ швидко поширювалась і перед вибухом Другої світової війни існувало вже 55 відділів. З вибухом Другої світової війни ООЛ припинила свою діяльність і власне — на превеликий жаль — бракувало її голосу в обороні братів і сестер у той час, коли варварська Москва, руками — також поневоленого нею народу — поляків, розп'яла Лемківщину на хресті української Голгофи. Бракувало в тому часі голосу Організації Оборони Лемківщини, а деякі наші політичні партії у вільному світі, розложивши безрадно руки, визнали Західні Українські Землі — "Закерзоння", разом із Лемківщиною — пропащими для України...

Та на страждання братів не довго міг залишатись байдужим сам Лемко. Після Другої світової війни почав діяти 1-ий Відділ ООЛ, у Нью-Йорку, а в 1957 році відновлено діяльність цілої давньої, дуже заслуженої, лемківської організації, яка, не зважаючи на не дуже сприятливі умовини — існує й діє по сьогоднішній день. Характеристичним моментом існування нашої Організації є факт постійного її чисельного і якісного росту, а вслід за тим динамічний ріст її морального значення та вагомості

гуманних акцій, ведених у користь Лемківщини, як нерозлучної частини українських земель.

Не маючи під рукою відповідних матеріалів я не збираюся тут подавати статистичні дані з діяльності, чи описувати заслуги окремих діячів, тимбільш тому, що ці речі шановні читачі знайдуть у ювілейній книзі — історії ООЛ, яка тепер підготовляється до друку. Згадаю лиш, що завдання, яке поклала собі ООЛ на початку — несення моральної і матеріальної допомоги Лемківщині, всі члени Організації виконували з великою посвятою й наснагою.

Оборона людських прав лемків та моральна підтримка гноблених поневолювачами братів і сестер, була постійною темою лемківських видань, таких, як: "Наш Лемко", "Лемківські Вісті", лемківські книжкові календарі, Анналі СФЛ, та останніми роками — журнал "Лемківщина". Постійною темою лемківських видань були статті, дописи, спогади, в яких домінував голос в обороні кривджених і гноблених лемків, та пригадування окупаційним властям Лемківщини їхніх загарбницьких метод, їх безглуздої політики поневолювання, морального й фізичного терору, безпощадної експлуатації українського населення. В них також опрокидують брехню про Лемківщину, подавано до відома всьому світові історичну правду про приналежність Лемківщини до материка — України.

В обороні населення Лемківщини, ООЛ видавала інформаційно-протестні летючки, організувала політичні імпрези й демонстрації. Делегації ООЛ складали протести в представників урядів держав вільного світу (особливо ЗДА і Канади), проти насильства загарбників українських земель Лемківщини. І, хоча такі акції не давали безпосередніх наслідків, вони безсумнівно мали поважний вплив на популяризацію питання кривди й недолі лемків, на їхній рідній землі в міжвоєнний час та варварського насильства, званого "переселенням" під час і після Другої світової війни.

В ділянці матеріальної допомоги наші Відділи й Крайові Управи слали до рідного краю пакунки з одягом, взуттям і харчами, та готівку на будову й відбудову церковних храмів, закуп церковних влаштувань, далі — для українських шкіл, на бурси, бібліотеки, мистецькі одиниці, та деякі поважні суми грошей, на індивідуальну допомогу.

Матеріальна допомога, хоча й числами імпортантна, була ще більше ваговою з погляду морально-психологічного значення. Одержання пакунка, чи скромної суми грошей з-за океану, від рідних братів, було наче теплим променем братньої дбайливості і надії на краще завтра в цьому нашому "цивілізованому" світі, в якому людина людині все ще залишається вовком.

Тож і на майбутнє нашої славній, добре заслуженій для української справи, Організації Оборони Лемківщини бажаємо найкращих успіхів в її — в повному значенні цього слова — гуманній діяльності, на яку в серці сучасної Людини все ще так мало залишається місця. —

"ЛЕМКІВСЬКІ ПАМ'ЯТКИ"

Під таким заголовком недавно вміщено невелику статтю в польській американській газеті "Звйонзковец". Подаю український переклад її:

"В XIV-XV сторіччі прибули до Польщі зо Сходу лемки, руське населення. Свої садиби почали закладати в Низькому Бескиді. Майже триста років вони займалися скотарством. Щойно наприкінці XIX віку джерелом їхнього прожитку стало рільництво й лісництво.

Сьогодні по лемках із їх культурою оригінальних традицій і фолкльору не залишилося багато слідів. Для збереження тих невеликих залишків, які перетривали пробу часу, зорганізовано двадцять років тому в Білянці, новосандецького воєвідства, музей, що в ньому зібрано різні предмети щоденного вжитку, різьбу, ікони тощо.

Славиться той музей найбільшою в цілому краю колекцією лемківських строїв, таких як чуги, гуні, лейбики, опліччя, горсетки, жіночі сорочки, деякі з них походять із т.зв. "Шляхтовської Руси", інші з Команчі і Грабу. На щодень вони переходять у шафах. Часто користується ними ансамбль пісні і танку при Лемківському Музеї."

От і все, що написав "Звйонзковец" про старовинну лемківську культуру. Залишаючи на боці такі очевидні нісенітніці, як те, що лемки щойно сто років тому навчилися землю орати, нам усе таки дивно, що польська американська газета не вважала потрібним згадати хоч словечком, куди поділися оті "руські" лемки, що їх культуру тепер треба зберігати в музеї, мов якогось давно вимерлого племені. І яка була ота "проба часу", що її "перетривали" лиш нечисленні лемківські культурні залишки? Немає й згадки про те, що всіх лемків без вини й суду силою вивезли й розкинули по західних територіях Польщі, що польська комуністична влада знищила 311 українських церков на Лемківщині, без ніякого протесту й спротиву польського католицького суспільства й польської церковної ієрархії. Нічого собі католицька нація!

Коли польський журнал, видаваний на вільній американській землі вважає потрібним і можливим друкувати такі неповні й однобокі, хоч начебто прихильні, інформації про нас, то як ми можемо мріяти про майбутнє налагодження добросусідських стосунків поміж Польщею й Україною?

Тут я хочу ще висловити декілька коротких заваг відносно історичних інформацій "Звйонзковца" — чи правда те, що лемки щойно в XIV сторіччі примандрували "до Польщі"? А хто ж там, у Низькому Бескиді, раніше жив?

Нещодавно ми читали статті в українській пресі про те, що Лемківщина прийняла християнську віру принаймні сто років перед хрищенням України-Руси. А тому, що ми незабаром будемо відзначувати тисячоріччя Хрищення України, то й лемки мусіли жити

БОГДАН ІГОР АНТОНІЧ

СКАРГА ТЕРНУ

Затихло. Птахи більше листя не колишують і порохно у темряві, мов погляд смерті, свердлить холодним світлом мрячні нетрі лісу, як око в дно життя задивлене уперто.

Краплина крові з рани ночі — це калини маленька ягода між листям червоніє. Мій брате оленю, обидва ми із глини, та ти життя від мене краще розумієш!

Усе, що знаєм: більше зір, як маку зерен, вузли життя, немов вузли пташиних льотів. Щоночі скаржиться рослинним болем терен, що мусів він колись чоло Христа колоти.

на своїй території ще від IX віку. Як відомо святі Кирило і Методій довгі роки перебували на території теперішньої Лемківщини і звідтіля вийшли на центральні українські землі, щоб ширити там Християнство. У той час Методій переложив Богослужбу на слов'янську мову і за те зазнав переслідування від деяких чинників Римської Церкви. Це діялося в IX сторіччі і довго ще після цього лемки називали Методія "лемківським святим".

В X сторіччі Лемківська Земля вислала послів до Володимира Великого, з проханням, щоб він прилучив її до київської Руси-України. Це сталося не лиш тому, що Україна була вже тоді могутньою й багатою державою, яка могла охоронити неврожайну Лемківщину від голоду, але насамперед тому, що лемки вже тоді відчували власну єдність із Руссю-Україною.

А як далі розвивалася історія нашої Лемківщини? Вона була історією завзятої, впертої оборони рідної землі від усяких ворогів-наїздників, як про це можна довідатись хоча б із назовництва різних місцевин Лемківщини. От, наприклад, поле поміж селами Туринським і Репеддю називається Турне — бо воно, за переказом, було все встелено турецькими трупами, в боротьбі з турецько-татарськими наїздниками. А поля під Репедським лісом називалися "Кроволаз" — бо там, кажуть, стільки пролилося турецької крові аж вода в річці Ославі на червоно закрасилася.

Так боронили колись наші предки своєї Лемківської Землі. Так вони і в 1918 році боронили "Лемківську Республіку" від наїздників із Заходу. А нащадки їх так само хоробро змагалися в рядах славної Української Повстанської Армії.

Боронімо ж і ми, лемківська еміграція, нашу лемківську історію перед фальшивими інформаціями наших польських і московських "приятелів"!

Іван Радь

О. д-р Андрій Микита, парох УКЦеркви в Феніксі, Арізона, одержав листа від лемка п. А. Качмара з проханням відправити Богослужбу за душі помордованих у Завадці Морохівській у 1946 році. Характеристичне, що хоч п. Качмар у той час був тільки шостирічною дитиною, то він і досі не забув про ту українську трагедію і не перестає молитися за душі помордованих земляків.

Мені самому в той час доводилося бути на Лемківщині й переживати ті жахливі події. Подаю деякі вияснення до листа пана Качмара, бо про масові вбивства в Завадці Морохівській і інших лемківських селах у нас були докладні звідомлення. Точний опис усіх помордованих у Завадці згадала тоді надрайонова референтка пропаганди ОУН подруга Степова, а доповнив їх друг Левко, районний провідник ОУН.

На Завадку Морохівську були чотири напади польського людового війська, при допомозі цивільних мешканців із сусіднього польського села Небежани: 24 січня, 28 березня, 13 квітня і 30 квітня 1946 року. Під час того останнього нападу замордовано разом 73 особи. Для прикладу подаю, за згаданим у той час списком, яким способом було вбито деяких невинних селян, стариків, жінок і маленьких дітей:

Андрій Максим — 70 років — спалений живцем.

Марія Максим — дружина його — вбита пострілом у потилицю.

Анастасія Максим — невістка, вирізані м'язи лівої ноги від стопи до коліна, зломана ліва нога вище коліна, зломана в двох місцях права нога, три удари багнетом у ліву грудь, п'ять у праву грудь, поломані обі руки, розрізаний жолудок, розбита голова.

Степан Максим — 10 років — пробитий багнетом у груди, постріл у потилицю.

Анна Максим — 1 рік — розпорений жолудок.

Катерина Максим — 4 роки — проколена багнетом в уста, два удари багнетом у груди, розпоре на череві.

Степан Мар

Дорогі отче!

Цікавий я, чи Ви би не могли відправити Святую Службу в ту неділю, 28 березня, в пам'ять річниці смерті Завадки Морохівської.

Ви певне не знаєте, що то Завадка Морохівська? Ну, то було наше сусіднє село в Сяниськім повіті, що в березні 1946 року було знищене героїчним польським військом, під опіков Рускої і Словацької Армії.

Ви певне про ту історію не знаєте, то я Вам трошки ту виясню. Одного дня в половині березня поляки напали на Завадку і, як їх звичай був, пограбували село і везли то майно і худобу з собою. Кіло-

метр чи два за селом наші партизани на них напали і, хоч та частина польського війська була більша і ліпше озброєна ніж бандерівці, то битву програли і як зайці до Небищан і Сянока повтікали, а завадські люди свою худобу і майно назад дістали.

Для комуністів то було барз зле і вони знову рішили навчити наш нарід, що "України не було, не єст і не бендзє". На другий чи третій день наші гори були тяжко осаджені військом, так що не було ся де під куш сховати, а польське військо на Завадку напало. Поляки стали завацких людей мордувати і село палити. З яких 65 родин тільки пару хлопів ся якось сховало, а решта була вимордована.

Той день я пам'ятаю як мій день у пеклі: Нас військо називає "бандерофцями" і розвідують про "бандерофцуф" і нас штовхають і нам грозять, а з Завадки ми чуємо стрілянину і плач-крик людей, і видиме же там юж і село горит. И ми були певни що кінця дня не будемо видіти. Але нас лишили, а самі пішли.

На другий день мама казали ся тепло убраться, бо підемо на Завадку. Мій образ Завадки такий: Село лежить меджи горами, снігом покрите. Ідемо через село до горбка на цвинтар коло церкви, церква, хоч була підпалена, якось не згоріла. В селі, де хижі стояли, тільки чорні плями на снізі. Ту і там виджу на снізі червоні плями. Під плотом виджу забиту бабу, а під возом на спаленім подвір'ю лежить забитий чоловік.

На цвинтарі дві великі ями, пів наповнені трупами. Купа спалених трупів під плотом, а люди йще більше приношують. Мама ми показують єдну яму і кажуть: "Смотрся, сину, і пам'ятай, що ти ту видиш, бо колись хтось за тото буде мусів запластити."

В ямі купа трупів, я тільки пам'ятаю єдну жену, якихсь 25-30 літ, лежить там, а в руках тримає дитину, дитина мала якихсь два роки, дитина до материнських грудей притулена, так, якби мати його охороняла, а в дитинських лиці діра від кулі. вистріленої геройським польським вояком.

То за ті люди я мушу хоч раз помолитися і про них собі подумати, аби не забути. То, Отче, я знам, же не давам Вам часу, але, як не можете відправити Службу в ту неділю, то не відложуйте її на другий час, а забудьте про неї.

Тепер я кінчу того листа, бо якось мі тяжко по нашому писати, а Вас прошу, вибачте мої помилки, я паном професором не є, а лист пишу в роботі.

Божов Ласков Ваш
приятель і сповідник
А. Качмар

П.С. Посилаю Вам 10 доларів на Службу Божу, як не буде Служби, то най ті гроші будуть для церкви.

Від Редакції "Лемківщини": Друкуючи листа п. А. Качмара, ми намагаємся зберегти, для їх докумен-

СПОМИН ПРО МИНУЛЕ В ЛЕМКІВЩИНІ

Продовження

Одного разу комендант поліції Скалковський повідомив мене, що він прийде до мене найближчої неділі поговорити "в моїх приватних справах". У визначений час комендант прийшов, веселий, усміхнений, у дуже доброму гуморі. Він зразу ж таки заговорив до мене приязно: "Я маю дуже добру новину для вас, вам трапляється нагода зажити кращим і спокійнішим життям. Справу вашої інвалідської пенсії міністерство Суспільної Опіки переслало тепер через староство до нас, на станицю поліції, щоб ми перевірили ваші потреби і моральність і ваше відношення до польської держави. Як 65-відсотковий інвалід, ви дістанете добру інвалідську пенсію, а крім того ще ви можете дістати концесію на продаж монопольних продуктів, якби вам хотілося мати власне підприємство, або можете отримати працю на пошті. Але за те все ви мусіли б якось віддячитись польському Урядові. Справа тепер у моїх руках, яку опінію дасть вам поліція, таку і староство потвердить, а міністерство тоді вирішить справу у вашу користь".

Я вислухав оту гарну пропозицію коменданта Скалковського, а далі спитав його: "А що я мав би робити для польського Уряду з вдячності за ту мою пенсію?" — "Я дам вам листа до пана старости, там ви стрінете також радника Августинського, то вони вже вам скажуть, як і що ви маєте робити". — "Так, але я хотів би знати наперед, що я мав би робити, бо не знаю, чи зможу, або схочу робити те, чого від мене будуть вимагати". — "Ви будете їздити з паном Августинським по селах, бо зближаються нові вибори до сейму, вас селяни знають і ви знаєте, як до них говорити, то ви таким способом допоможете польському виборчому спискові "Безпартійного Бльоку" виграти вибори і прислужитесь Урядові".

Як комендант говорив мені те все, то мені аж гарячка вдарила в голову і я мав охоту плюнути йому в обличчя за таку добру пораду. Але я рішив зберегти душевну рівновагу, щоб вислухати його до кінця й дізнатися, чого він від мене сподівається. А комендант говорив далі, заспокоював мене, що зараз по виборах мені виплатять усю залеглу пенсію і будуть платити ще місяця і ніхто вже нічого не відбере від мене, хоч я пізніше навіть змінив би мою політичну орієнтацію.

тальної вартості, мову й правопис оригіналу. Цікаво, що хоч лист у цілому писаний літературною українською мовою, то в особливо зворушливих місцях автор підсвідомо повертається до лемківських діалектичних форм.

Врешті я сказав йому: "Дуже дякую вам за цю вашу щедрю пропозицію, та, на жаль, не можу її прийняти, бо не дозволить мені сумління. Я не прийняв би її навіть якби мені довелося жити в дуже злиднених умовах, адже мені довелося б працювати проти інтересів мого власного народу, таж тоді навіть самі поляки не шанували б мене, правда?"

— "То ви відмовляєтесь від вашої пансії?" — грізно спитав Скалковський. "Від пенсії не відмовляюся, лиш не хочу бути Юдою-зрадником. Таж мені пенсія належить на основі австрійського закону, який тепер і Польщу зобов'язує. Я став інвалідом під час війни, ще малим хлопцем, скалічений військовою гранатою і за моє каліцтво і шкоду держава повинна заплатити мені, це не є ніяка ласка від Уряду, а законний і моральний обов'язок. У законі нема нічого сказаного, що інвалід за свою пенсію мусить вислугуватись Урядові проти його власних переконань".

"То ви дійсно не хочете піти до пана старости?" — здивувався Скалковський. — "У таких справах — ні!" — "Ну, то 'до відзень', шукайте собі пенсії по закону!" — попрощався гнівно комендант.

І Скалковський таки дотримав слова, 'по закону' я пенсії не дістав, моя справа знову пішла у вічну мандрівку, від Найвищого Суду до міністерства, до староства й поліційної станиці. У Найвищому Суді заступав мене посол д-р Загайкевич, а поліційна опінія про мене була така, що я маю, мовляв "завеликі очі", цебто всюди дошукуюся польської кривди для нас і ті мої підозріння поширюю й тим шкоджу польському Урядові. А зрештою, мій життєвий прожиток не загрожений, бо я — український діяч і тому маю можливість отримати працю в українських інституціях. Тому поліційна станиця не рекомендувала давати мені інвалідської пенсії. Так я й до самого кінця не дочекався тієї цивільної інвалідської пенсії, яка мені за австрійським і польським законом незаперечно належала — бо не хотів продати сумління за тридцять срібняків.

Та хоч як покривдив мене польський Уряд, хоч світ безжалісно забув про мене — покаліченого, без якоїнебудь допомоги, хоч як важко приходилось мені змагатися з життям на рідній землі і ще більше пізніше, на чужині, де не було в мене ані рідні ні приятелів, то я все таки ніколи не пожалував, що відмовився тоді від "Юдиної пенсії" коменданта Скалковського. Навпаки, я все був щасливий, що не заламався тоді і не спроневірився власному сумлінню. Бо ідея, честь і любов до власного народу, це найвищі чесноти людини — дарма що за них часом доводиться важко терпіти.

Час минав, знов наблизилися вибори до сейму. Комендант Скалковський шукав поміж нашими людьми агітаторів для урядового польського виборчого списку — "одинки" ("Безпартійного Бльоку" — "ББ") і врешті пощастило йому знайти колишнього активіста комуністичної партії "Сельроб" — Степана Макуха із села Туринського.

На день 14 жовтня припадав храмовий празник у Полонній, тоді збиралося в селі багато людей, не лиш місцевих, а й запрошених гостей із околиць сіл. Прийшов і Іван Макух, та вже не як гість запрошений, а як непрошений агітатор за польський урядовий виборчий список ББ. Після Богослужби, як люди вийшли з церкви, Макух виліз на греблю, яка була якраз напроти церковних дверей, і почав вести агітацію: "Громадяни! Незабаром будуть вибори до польського сейму, нам треба голосувати на урядовий виборчий список ББ — "одинку", адже маршал Юзеф Пілсудський дає однакові права для всіх, він навіть циганам такі права дає. Не дайте себе обдурити українським політикам із виборчого списку "одиннадцятки", бо вони в 1918 році, як були в українському Уряді, то торгували бориславською нафтою, дороблялися..."

Кілька господарів стали було прислухатися до промов Макуха, але як почули, що він говорить, то почали плювати в той бік, де він стояв. А між собою говорили: "Та що він дурне плете, ми самі добре знаємо, який у нас рай тепер під владою Пілсудського. А чи Пілсудський — Бог, щоб він комусь право давав, права має собі нарід сам давати. А хто ж мав торгувати бориславською нафтою в 1918 році, як не український Уряд, нині польський Уряд нею тор-

гує, а тоді — український, бо держава була українська. От і Юда той Макух, недавно ще представляв себе оборонцем селян і робітників, а тепер пішов на службу до польських панів!"

Через декілька хвилин Макух залишився на греблі сам один, ніхто вже не слухав його і ніхто йому не перешкоджав. Бо тоді були часи Пацифікації, то вже краще було мовчати ніж кричати.

Макух побачив, що ніхто вже на нього не звертає найменшої уваги, всі розійшлися хто — куди, то він врешті зліз із греблі та пішов у бік битої дороги до міста. А по дорозі стрів мене одного біля кооперативи, привітався — бо ми ж були знайомі з ним. То я й кажу до нього: "Що з вами сталося, Макуше, то ви пішли на службу до польських панів? Та якби я нині мав при собі револьвера, я застрілив би вас мов собаку!" А він на це відказує: "То ви добре зробили б, мені самому соромно, але бачите, в мене хата обвалилася, нема грошей, щоб підняти її і новий дах накрити, мені грошей потрібно". Але якраз тоді надійшли люди, що мали до мене справи — і ми на цьому розстались з Іваном Макухом.

Може в нього дійсно грошей не було, щоб хату підняти й накрити, алеж це його ніяк не виправдувало. Він був молодий, здоровий і міцний чоловік, міг заробити грошей, як кожний інший, важкою і чесною роботою. Але він, видно, привик уже заробляти легким способом, коштом брудної політики, раніше в партії Сельроб, а тепер в урядовому польському ББ. Але ж ця безхарактерність Макухова ніяк не принесла йому користи в дальшому житті ані пошани серед поляків, яким він вислугувавсь. Поляки перехитрили його, за роботу заплатили лиш банковою позикою, за яку йому довелося платити разом із від-

*Лемківський ансамбль із Ко-
манчі на фестивалі в Усті бі-
ля Горлиць (танцюють: Пе-
тро Пенгрин і Марія Баб'як)*

сотками. Дальша доля його була сумна, польська поліція знайшла в нього якусь комуністичну літературу і він врешті опинився за польськими ґратами. Раб зробив своє — і його більше не було треба.

Перед цими виборами не було вже майже ніякої наявної української пропаганди ані посольських віч у селі. Не було й русофільської агітації, єдині агітатори, які приїжджали в село були з урядового польського "Безпартійного Бльоку". Наше населення було залякане польською Пацифікацією, хоч її в наших околицях не було — але ми знали, що вона лютувала в багатьох галицьких повітах. А все ж таки в Полонній і цим разом діяв виборчий комітет українського списку — "одинадцятки", в тому самому складі, що й у 1928 році, тільки ж він обмежувався тільки до тихих нарад і до розділювання виборчих інформаційних матеріалів і карток для голосування з цифрою "11". Ці матеріали ми розділювали не лиш у Полонній, а й у сусідніх селах — Щавному, Куляшному, Височанах, Мокрому, Морохові, Завадці Морохівській і Кам'яному.

В останній день перед голосуванням польська поліція безправно сконфіскувала в члена комітету Степана Ананевича всі виборчі інформаційні матеріали, разом із картками для голосування "11-ки". Ми залишилися майже без карточок, бо осталося лиш кілька десятків їх. Якже тоді йти голосувати до виборчої урни, коли нема в неї що кинути? Їхати до Сянока за новими картками було вже запізно і треба було щось робити вже зараз. Я був дуже схвильований цим поліційним безправ'ям і, зайшовши до українки-вчительки, Ярослави Павлюк, розказав їй про наші виборчі клопоти. Вона, вислухавши мене, подумала й каже: "Не журіться, люди й без матеріалів знають як треба голосувати, а виборчі карточки ми самі заготовимо, в мене є досить білого паперу, я після науки почну виготовляти картки "одинадцятки", а ви вечером прийдіть помагати".

Як я вечером прийшов, то картки вже були готові, рівно порізані на прямокутні куски і з виписаними цифрами "11". Я зараз же забрав їх до комітету, хлопці вночі порозносили їх по селі — і на другий день усі пішли до виборів. Хоч не було голосної і масової української передвиборчої пропаганди, а часи були дуже тривожні, то все таки наш український виборчий список здобув ще більший успіх ніж у попередніх виборах. Що правда, і польський список "одинки" здобув також більше голосів — бо цим разом москвофільського виборчого списку не було і москвофіли голосували здебільша за польською "одинкою".

Вчителька Ярослава Павлюк була доброю й характерною українкою й ширюю українською патріоткою, яка тихцем співпрацювала з українськими сільським активом. Про ту її працю знали тільки деякі довірені особи, бо хоч у ній не було нічого нелегального, але ж у Польщі й за такі речі можна було зазнати переслідування, особливо, коли хтось був на державній посаді.

о. ПЕТРО КОВАЛЬЧИК

ЗАСПІВ

Стою на Магурі під зоряним небом,
І бачу, як рідні луги, гай і ниви
Купаються в місячнім сяйві:
Тут наче у храмі, під небом взористим
Душі мої мрійній Господь Сотворитель
Відкрив краси тайну.

Он, ночі князенко промінням сріблестим
Голубить лани і на дереві листя,
Цінують їх зорі.
На струнах промінних пустун — тихий вітер
Співа про снів чари. Поснули вже квіти
І сплять осоками.

В долині, де в'ється вузьенька річка,
Мов вишиті квіти вздовж срібної стрічки
Нерівним рядочком,
Накрившись дахами, хати притулились,
Лиш блимають стиха віконечка білі
У тіні садочків.

Лугам сонним тихо гра-плеще струмочок,
Гнучкий очерет верболозам шепоче,
Майбутнє ворожить...
Та ген на обрії землі й неба-сині
Із гір виростають й встають дужі тіні —
Стоять на сторожі.

На мрійно-спокійній нічній неба канві
Безкрай, мов вічність, Мистцем срібнотканій
Я мрії мережу.
І серцем безсмертну я пісню співаю,
Шлю ген понад зорі, де Бог сам витає,
У далеч безмежну.

При тому ж Ярослава Павлюк була також дуже доброю вчителькою-педагогом. У виховання українських дітей вона вкладада всю свою душу, навчаючи їх, хто вони і з якого роду, алеж вона відносила однаково добре і до польських і жидівських дітей, яких було небагато в школі. Тому всі діти любили її, а батьки — шанували, ненавидів її тільки один Іван Кутен, москвофіл і поліційний донощик. Поза шкільною наукою вчителька позичала школярам відповідні книжечки до читання, особливий добір мала вона для українських дітей. Вона була вчителькою в повному значенні того слова. Але прийшов незабаром час — здається це було в 1934 році — що й учительку Павлюк перенесено "для добра школи" — на чисто польську територію біля Ряшева. Не допомогло й те, що батьки всіх учнів, також жидівських і польських, підписали прохання, щоб учителька Павлюк залишилася в Полонній. Про перенесення вирішив шкільний інспектор-шовініст Шемельовський і місцева польська поліція.

ВОЛТУШОВА

(фейлетон)

Я передплачую українську газету з Польщі, "Наше Слово". Залюбки читаю її, а з особливою увагою перечиту шосту сторінку — "Лемківську". Хоч я не лемко, але признаюся, що дуже люблю лемків і Лемківщину. Прожив я там усього 5 років, працюючи спершу як шкільний інспектор, а опісля як учитель музики в Учительській Семінарії в Криничі, і це дало мені змогу пізнати ту прекрасну частину України і її шляхетних жителів — лемків, залюблених у їхні гори, давні звичаї, а особливо в їхні чудові лемківські пісні.

Минуло тридцять років "з гаком", а я все, як десь виступаю з бандурою, то включаю в мій репертуар лемківські пісні. Одна з тих пісень, це жартівлива пісня із села Волтушова:

На яблуні ябка квасні,
Гей, у Волтушовій /2 рази/
Дівки красні.
Сут великі, сут маленькі,
Гей, а мають гамбки /2 рази/
Солоденькі.
Як єм єдну поцілував,
Гей, то-м ся два тижні /2 рази/
Облизував!

Не знав я нічого про Волтушову, не знав де те

село знаходиться на мапі Лемківщини, хоч як дуже цікавий був знати, бо там, як у пісні співають, "дівки красні"!

Аж в останньому числі "Нашого Слова", з 10-го квітня 1983 р., в "Лемківській сторінці", в рубриці: "З історії та культури лемків", де звичайно подаються короткі історичні згадки про села Лемківщини, побачив наголовок: ВОЛТУШОВА. Зрадів я безмірно. Думаю, от зараз буду знати, де те село знаходиться і обов'язково поїду туди на відвідини, бо ж там "дівки красні".

Та, горе!... Як воно майже все буває в моєму житті, мрії мої рожеві не здійснилися. Прочитав я раз історію про село Волтушову, і не повірив, прочитав ще другий раз, і тільки сльози цюрком мені покотилися з очей... На закінчення історії про Волтушову стоїть там написано таке:

Після війни (1945) всі селяни переселилися на Україну (в основному в Тернопільську обл.), а село згодом було спалене. Церкву Покрови 1899 р. у 50-х рр. XX ст. розібрано. Село Волтушова припинило своє існування.

Однак пісня про село Волтушову ніколи не "припинить свого існування"!!!!

ЗАПАДАЙ, СОНЕЧКО

Із записів Ярослава Полянського

Ой, западай, сонечко, за гори, за доли, — 2
Не повіч нікому, же ня серце болит.
Юж сонечко зашло за гори, за доли, — 2
А мене сердечко штора́з ве́це болит.

Ой, болит і мене серця половичка — 2
Про тебе, шугаїчко, сива голубичко.

Подала Анна Михта
з села Поляни (Новосанчівщина)

ХРОНІКА ЛЕМКІВЩИНИ Й ПОСЯННЯ

ВИРІЗКИ Й ОБРАЗКИ — ЗА УКРАЇНСЬКИМ ЖУРНАЛОМ У ВАРШАВІ "НАШЕ СЛОВО"

I. НА РІДНІЙ ЗЕМЛІ

Від Редакції "Лемківщини": Загальний тон єдиного українського журналу під Польщею "Наше Слово" (з його додатками "Наша Культура" і "Для малят"), недавно ще досить відважний і свободний, нині чим раз більше наближається до підсоветської штампової форми. Дописи з рідної землі й із місць заслання здебільша говорять лиш про концерти й мистецькі пописи і витримані вони в оптимістичному "соц-реалістичному" тоні. А все ж таки вони цікаві для нас, як свідоцтво життя й діяльності наших братів під людово-польською владою, а часом і прорветься в них і деякий несміливий голос протесту чи критики, наприклад, у звітномленнях про руйнування українських церков чи брак приміщення для українських шкіл і для режимом затверджених українських суспільно культурних товариств. Як і досі, передрукуюючи матеріали з варшавського журналу, ми зберігаємо право пис оригіналу.

ШЕВЧЕНКОВІ — В ПЕРЕМИШЛІ

У перемиській світлиці УСКТ першого травня ц.р. відбувся концерт на честь Т. Шевченка. Тому, що запланована врочистість з нагоди 1500-ліття Києва з невідомих причин не відбулася, до програми цього концерту включено декілька підготовлених на неї номерів. Збірний хор, у склад якого ввійшли пред-

ставники старшого покоління, місцеві члени «Журавлів» і «Ромашок», виконав пісні на слова Т. Шевченка, як «Заповіт» (муз. К. Стеценка), «Ой, діброво, темний гаю» (муз. М. Лисенка), «Рече та стогне Дніпр широкий» та пісні про Київ. У виконанні хору прозвучали й дві народні пісні: «Попід терном» та «Ой летіла горлиця».

Дитячо-молодіжний колектив «Ромашки» збагатив концертну програму піснями на слова Кобзаря, а саме: «Якби мені черевики» (муз. Є. Козака), «Ух, ух, солом'яний дух» (муз. Е. Форостини) та піснями про Київ.

Деклямовано й поетові вірші. Тереза Корбабич читала вірш «Минають дні, минають ночі», Ярослав Романик і Володимир Туз — «Зустріч» М. Яременка. «Ромашки» представили збірну реcitaцію вірша «Гімн» Ф. Малицького, а Мирослава Туз також деклямувала вірш цього поета «На високих горах». Аруня Піцур деклямувала вірш «Києву» Вільяма Лигостіва. Молодіжна група виконала український танець. Добре підготовлене «Слово про Шевченка» виголосив д-р В. Мокрий з Кракова.

Пісні для потреб аматорського хору опрацювала і подбала про їх вивчення Я. Поповська, яка також разом з Н. Ожибко підготувала з дітьми деклямації. Танцювальну групу до виступу підготував Б. Колач. Окремі номери концертної програми проголошувала Т. Корбабич.

Яр. По.

МАРІЯ ОСТРОМИРА

ЛЕМКІВЩИНА В ОГНІ

Продовження

ЗУСТРІЧ З КОМАНДИРОМ БОРОМ

Лемківська сотня безнастанно рейдувала. Хлопці рвалися до бою — непереможне бажання відплати розривало їх. А нагоди не бракувало.

Поляки кинули в терен дивізію війська з якою 30-го березня 1946 року прийшло до великого бою біля сіл Середнє Велике-Луків-Хоцень. Тоді то дві повстанські сотні командирів Бора і Хріна з'єднаними силами розбили ворога та знищили прикордонну станицю. Хоробро билися хрінівці та не менш завзяті були і борівці. По виграній битві командири зарядили збірку. Провірили стан сотень. Санітари заопікувалися раненими. Для друзів-героїв, що впали на полі бою, стрільці копали спільну братню могилу.

Хлопці обох сотень завели дружню розмову. Цікавилися одні одними. Знаходили знайомих, розповідали про свої бої. А було що оповідати! Не менш цікавою була і зустріч обидвох командирів.

— Вітаю Вас із перемогою, друже командире! — звернувся до Хріна воружкий і веселий Бір.

— З цієї ж самою перемогою дозвольте привітати й вас, друже! — відповів Хрін і його, покреслене близнами обличчя та бистрі сірі очі заясніли усмішкою. — Ваші й мої хлопці не повстидаються одні перед одними.

— Це так. Але якщо взяти до уваги, що мої стрільці — це вже вишколені вояки, а ваші — новобранці, то їм належить куди більше признання. До речі, не тільки їм, але перш за все вам, що в такому

Сяноцький гурток УСКТ 11 березня ц.р. у приміщенні місцевого Будинку культури влаштував Шевченківський вечір. Розпочався він доповіддю, яку виголосив голова гуртка А. Юрчишин. Доповідач згадав у ній про значення Шевченка та його творів для українців у цілому світі. Опісля 8-річна Леся Юрчишин заграла на піаніно «Заповіт» Кобзаря. Відтак у виконанні художньої групи місцевого гуртка УСКТ прозвучала пісня «Реве та стогне Дніпр широкий...» Поетові вірші декламували: В. Співак — «Як ще були ми козаками...», — 7-річна Аня Юрчишин — «Вітер віє повіває...» та «І досі сниться: під горою...», Оля Шемілик — «На панщині...», Леся Юрчишин — «Сонце заходить, гори чорніють...» і «Зоре моя вечірняя...», М. Добрянський — «Тяжко-важко в світі жити...», Мелля Тимчак — «Думка» Наталка Тирська — «Розрита могила». Художня група співала пісні «Чорна рілля...», «Садок вишневий...», «Скажи мені правду...»

На закінчення врочистості пролунали «Думи мої...» Присутні сердечно сприймали кожен номер святкової програми, нагороджуючи виконавців гарячими оплесками.

Б. Юрчишин

ДРАМА ХОТИНЕЦЬКОЇ ЦЕРКВИ

Церква в Хотинці, це одна з найцінніших церков на території Польщі. Збудована в 1615 р., вона переживала багато воєнних хуртовин. Про численні ікони, про іконостас, а особливо стінні розписи цієї церкви згадується в багатьох наукових працях, між іншим, в «Історії українського мистецтва». На надзви-

чайну художню вартість церкви в Хотинці звертали увагу австрійському уряду історики мистецтва в Галичині ще в кінці XIX ст.

Розписи зі стін якимось годі зірвати, бо ж вони на конструкційних елементах будівлі, але — як там кажуть — з ікон, іконостасів, свічників (павуків) небагато залишилось, не говорячи вже про такі «дрібнички», як хоругви чи інші літургійні реквізити.

Коли заходом державних чинників у 1966 і наступних роках зроблено документацію, зв'язану з відбудовою церкви, з призначенням її, коли добре пригадую, на етнографічний музей (святиня зараховується до «О» групи пам'яток) то, коли вже були вжиті практичні заходи, щоб розпочати будівельні роботи, — появились перешкоди з боку церковного римсько-католицького адміністратора цього храму. З цього теж приводу протягом довгого часу залишились без покрівлі, без гонтів обидві бічні бані. Однак, під тиском громадської думки та тих людей, яким добро цієї святині лежало на серці, а також завдяки звертанню до державної влади, голі ребра прикрили тимчасово чорною бляхою і так воно є аж до сьогодні.

На знімку, зробленому ще у 1976 р. можна помітити у яких місцях з північного боку головної бані брак гонтів. Сьогодні, коли минуло вже сім років, її стан є значно гірший. Конструкцію піддашся з північного боку підтримують звичайні неотесані округлі стовпи, а покрівля цього піддашся закладена в багатьох місцях бляхою по старих відрах та з іншого посуду.

Церква поступово западається у землю (прогнивають дерев'яні підлоги).

Найбільшою потенційною загрозою, на мою

короткому часі змогли ви до тієї міри вишколити їх, — сказав командир Бір.

— Залишіть це, друже, — відповів Хрін. — Ваше обличчя таке радісне й веселе, а в очах стільки якогось збиточного блиску, що мені ваші слова жартами видаються.

— Такий уже вигляд у мене — на це ради немає. Але я оце поважно говорю з вами. Щоправда — цей мій веселий вигляд не раз уже зашкодив моїй повазі.

— У взаєминах з вашими хлопцями?

— О, ні! Моя веселість не стоїть на перешкоді у взаєминах із ними і зовсім не загрожує повазі сотенного. Але я беру до уваги інші випадки.

— Що ви кажете?! Невже дівчина не поставилась з повагою до ваших залицянь, — посміхнувся Хрін, прижмуривши одно око.

— Не будьте надто здогадливі, друже. Адже знаєте, що не раз довгими місяцями не бачимо людей.

— Жартую тільки, друже, — поспішив запевнити Хрін, і казав далі: — Про вашу моральну поведінку легенди вже ходять по Лемківщині. Як закінчимо війну, то монастир зложите в Затварницьких лісах.

— Щоб тільки щасливо закінчили, то вже воно якось буде. А вас тоді на ігумена попрошу.

— А мене там чого?

— Як то, чого? Гріхи відмолювати! Мало то ворогів ви післали на той світ?

— Невже думаєте, що ті вороги захотіли б, щоб я покутував за них перед Богом? Вони ж ніякого відношення до Бога не мають, а кожную релігію на світі вваають «опіумом для народу».

— Не викручуйтесь, друже командире! Не всі ж були такі, що не мали відношення до релігії. Були й релігійні та побожні польські громадяни, що збройно забрали нашу українську церкву, вбили селян-українців, які збудували цю церкву на рідній землі. А потім оті переможці клякали у тій же церкві на злитій українською кров'ю долівці, і молились Богу — «дзенковали за звицєнство над гайдамаками». А ви ж ганялися за отими «побожними героями» по всьому Надсянні й дощенту їх розбили. Прийдеться колись таки спокутувати цей гріх, друже командире.

— Та до речі! — враз споважнів к-р Бір. — Я хотів запитати вас, чи не повести б нам наших хлопців до великодньої сповіді?

думку, є поступове відпадання прогнилих уже гонтів покрівлі на головній середній бані, а передовсім на хребтах округлої конструкції цієї бані. Коли зовсім прогниє і ця конструкція, тоді основа прикриття та вся зовнішня, повна символіки архітектурна краса не витримає напору стихійних нищівних діянь часу. Безсумнівно, означатиме це повну загибель церкви.

II. НА ЗАСЛАННІ

ОГЛЯД ДИТЯЧИХ КОЛЕКТИВІВ У КОШАЛІНІ

11 і 12 червня ц.р. в Кошаліні відбувся XI Центральний огляд дитячих художніх колективів. Взяло в ньому участь майже 300 юних виконавців з 11 місцевостей: Гданська, Слупська, Битова, Валча, Колобжега, Білого Бору, Щецінка, Щеціна, Зеленої Гори, Перемишля та Кошаліна.

Ведучи огляд — старший інструктор шкільництва ГП УСКТ Л. Кобеляк та вчителька Білобірської школи М. Філь — представляють глядачам учасників огляду. Першими виступають діти господарів свята, які в зал вносять настрої весняно-літнього гуцульського дозвілля. Одні грають на сопілці, інші танцюють, співають, деклямують вірші. Від розважальної теми переходять до серйозної — не забули про 1500-літній ювілей золотогового граду — Києва. На мить зупинились, щоб розказати нам про велич цього міста і знов під трієсті музики попадають у танець, щоб ним і окликом «Весна, весна!» та квітами, дарованими залу, закінчити музичну картину, яка називалась «Танцювально-поетична сюїта на основі української трієстої музики», а склали її та підготу-

вали дітей Веля Лям та Леся Грицков'ян.

Високий рівень, як завжди, продемонстрували діти з Битова, які віршами, пісню та народним танцем «Гопак» виявили велику любов до Батьківщини, до всього, що рідне! Пісня «Виростеш ти, сину» у виконанні батька й сина, звучить немов заповіт старшого покоління, моральним обов'язком якого є передати наймолодшим прадідівські традиції — вказуючи на цей одвічний корінь нашого буття, що дає нам право на майбуття. Словами «Виростай, сину!» батько немов проводить сина у далеку путь.

По обличчях присутніх полились росянисті доріжки, сльози зворушення і туги... Програму, озглавлену «Батьківщина», підготував керівник групи Михайло Шемеля, якому належать великі слова визнання. Як же сильно звучали слова-заклики «Любіть Україну!»

Уже кілька років підряд беруть участь в кошалінській зустрічі слупські «Надійки». І цим разом вони радували всіх цікавою легкою програмою. Були і вірші, і скетчі, і пісні, і танці, а все це становило приємну вакаційну картину «У таборі».

Не забракло на кошалінській сцені і дітей з Колобжега. Показали вони програму, під час якої немов ціпеніла душа. Був це словесно-музичний монтаж «Майданчик» — картина, що розповідала про смерть сина за колючими дротами, сповнена ридання за матір'ю — яка з небувалою силою показала весь трагізм, який несе винищувальна війна.

Як щороку, так і тим разом, щецінська група «Мальви» показала передусім танці, в яких, хочеться вірити, в короткий час досягнуть вони такої майстерності, як їхні попередники в минулих роках.

Мабуть, вже вп'яте приїхали до Кошаліна «Ромашки» з Перемишля, щоб дарувати присутнім

— Я теж уже думав про це. Тільки, що ані догідного терену, ані часу немає. Та якось уже зробимо. Може, під час рейду натрапимо на якесь догідне село, де хлопці зможуть відбутися великодню сповідь.

— І я теж уже від кількох тижнів промишляю над тим, щоб вибрати якийсь відповідний час і місце. Та не знаю ще коли й де. Бож ворог, на злість, спокою не дає. Приходиться раз-у-раз бої зводити, а то й за ніс ворога водити по Бескиді зеленому.

— Прийдеться якимось новим зривом мостів, чи ще чогось, поскликати ворожі відділи в один район і тоді вже наші хлопці зможуть спокійно відбутися великодню сповідь.

— Сьогодні завважив я, друже командире, що ви змінились від того часу, як востаннє бачив я вас у Надсянні, тоді, як на відпочинок виспали мене туди, — сказав Бір.

— Авжеж змінився! Постарівся, як бачите.

— Ні, не це. Але голос ваш набрав якоїсь дивної, сталевої сили. Так і видно, що ви вродились на командира. Ну, й руками володієте вже як слід. Як же з вашою правою рукою? Не відчуваєте вже ніяких болів?

— Часом тільки, при зміні погоди, помить кості. Тоді то і вбираю оцю теплу рукавицю. Та це не таке то вже й важне. Головне, що можу ворухити нею і зовсім справно володію зброєю, — розказував другові Хрін.

— А про цю вашу білу рукавицю то вже не тільки між нашими хлопцями, але й між поляками легенди кружляють. Тоді, як біля села Кам'яне розбили ви ті польські батальйони, що йшли нищити Прибишів, то поляки, щоб виправдати свою втечу, таке розказували у Буківську: «То якісь чаровнік тен Гринь. Тільки махне бялов ренкавічков і пове: «Хлопці, за мною! За Україну!» то оні лежон, як те льви, пушоне з кляткі, а ми уцеками, як зайонце». Отож, бачите, яку силу має ваша рукавиця? Та до речі — чи вона у вас тільки одна?

— Так, тільки одна.

— Тому то вона таку силу має! — засміявся Бір.

— Не тому має силу, що одна, а тому одна, що вовни забракло, щоб другу зробити, — посміхнувся й собі Хрін.

— А все ж цікаво знати, від кого це ви дістали такий талісман? Це ж ручна робота. Певно якась дів-

Битівська група співає "Виростеш, мій сину"...

українську пісню й танець. Цього разу не така велика група, як у минулих роках.

І раптом картина тривоги, що загрозливо нависла над безжурним дитинством, і заклик дітей: «Захистіть нам мир! Не допустіть до війни! Не спричиніть сліз матерів та дітей!» З такими закликами виступили зеленогірські діти. А всі ці вірші українських поетів та пісні вміло підібрала та в одну цілість картину склала віддана вчителька української мови С. Яворницька, яка вперше приїхала із зеленогірськими дітьми.

Ну, ця остання сцена дуже нагадує советський "агітрон" — як навіть невинних дітей можна використати для пропаганди фальшивого пацифізму...

чина чорноброва на згадку подарувала? Скільки очок у цій рукавиці, стільки й думок вплетених у неї. Чи ж може бути ще приємніший дарунок?

— Що дівчина чорноброва подарувала — це так, але чи на згадку, то ледве. Бачили б ви її тоді, як я хотів дякувати за такий несподіваний дарунок! «Немає защо дякувати. Щасливої дороги вам, друже командире!» — сказала коротко. Обличчя її прийняло вигляд суворої санітарки, яка тільки виконує свій обов'язок супроти важко раненого повстанця. А я вклонився мовчки і все. А тепер уже знаєте, який це дарунок?

— Хто ж вона, ота суворя санітарка?

— Фармацевтка Богданна. Знаєте її? До речі — вона не завжди така суворя, інколи навіть дуже весела буває.

— Авжеж знаю її! Вона ж трьома аптеками завідувала у Надсянні.

— Та ж сама! Чи ж можете тепер жартувати та насміхатись із моєї рукавиці, що, мовляв, це дарунок від дівчини? Ех, друже командире! Ідейні та геройські вони, оті наші дівчата-повстанці і доведеться ще не раз склонити голову перед ними.

ДНІ ЦЕРКОВНОЇ МУЗИКИ В ГАЙНІВЦІ

Під час цьогогорічних Днів церковної музики (других з черги) виступали хори з цілої Польщі: з Білостока, Більська, Гайнівки, Криниці, Любліна, Лігниць, Лодзі і Щеціна. Протягом 2 днів у новій прекрасній церкві в Гайнівці звучала чудова музика Бортнянського, Веделя, Чайковського, Турчанінова...

Особливо багато схвальних слів зібрав лауреат II нагороди — група учнів хору Загальноосвітнього ліцею в Лігниць під художнім керівництвом Михайла Дуди та Ірини Щуцької (опікун). Захоплювались ними не тільки жюрі, але й всі, хто мав щастя слухати чудову музику в їхньому виконанні.

Лігницький хор здобув симпатію і пошану не тільки слухачів в Гайнівці. Вони виступили також

Борові зараз же прийшла на думку Таня. А, може, запитати би Хріна про Таню? Може він якраз під час своїх рейдів зустрічав її? Та чомусь ніяково було питати. І, щоб скрити смуток, що звідкілясь прилинув до нього, він запитав зовсім про щось інше:

— А чому поляки називають вас «Гринь»?

— Мабуть, тому, що вони слабо розрізняють приголосні «х» від «г». Отож з мого псевда Хрін — зробили вони «Гринь».

Стрільці дали знати, що викопали вже могилу для друзів, які впали в бою. Обидва командири зразу перервали розмову та пішли туди, де була викопана могила.

І стали обабіч могили обі сотні. Командир Хрін востаннє попрощав юних друзів зворушливими словами.

А потім стрільці заспівали тихо:

*Гей, під лісом, попід темним бором
Там повстанці ідуть,
І на руках із поля бою
Товариша несуть...*

Щецінські "Мальви"

перед православною молоддю з цілої Польщі, яка зібралася на прощу на горі Грабарці, що біля Семятич.

Молоді лігничани здобули протягом двох днів, проведених у Гайнівці, симпатію сотень людей. Цю симпатію вони здобули високою майстерністю співу.

Хор, що діє під керівництвом П. Трохановського при православній парафії у Криниці, існує всього декілька місяців. Він невеликий, але зумів досягнути такої майстерності співу, що в конкурсі зайняв IV місце. А що було б, коли б усі ланки з Криниці разом заспівали, в одному хорі!? Особливо цінним є те, що в програмі криничан була майже виключно народна церковна музика з Лемковини записана і опрацьована Петром і Ярославом Трохановськими. І, між іншим, цим вона здобула собі велике визнання у слу-

хачів.

І врешті хор з Любліна. Він вже «ветеран» концертів, II місце у конкурсі здобув рік тому. Про цей хор можна сказати, що він співає найбільш «канонічно», з глибоким розумінням музики, яку виконує. У цьому році любліняни зайняли III місце.

Б. Мартинюк

КОНКУРС В ЕЛЬБЛЬОНЗІ

21 травня ц.р. відбувся в Ельблонзі традиційний вже XVII конкурс деклямації і співу, в якому брали участь діти з навколишніх місцевостей та віддалених на сотні кілометрів інших воєвідств. Беручи до уваги кількість учасників, то цьогорічний конкурс

— Оця пісня завжди нагадує мені ліщавський бій, — потихо сказав Хрін до Бора. — Це ж бо марш сотні командира Чорного. Тоді під Ліщавою його сотня співала цю пісню.

Бір мовчки похилив голову під вагою важких думок, що їх викликала згадка про ліщавський бій. Бій під Ліщавою... Марш сотні командира Чорного... Там Таня у тій сотні розвідницею була... Вона теж брала участь у ліщавському бою — важливі відомості принесла до своїх. З нараженням життя добилась до своєї сотні. Таня... Ганнуся — єдина дівчина його... Як пішов тоді від неї, то й досі не бачив її. Не сходяться їхні дороги. Його район діяння назначений вищим командуванням і він не може самовільно покинути його. А вона теж повнить обов'язки у своєму, їй призначеному, районі. А, може, й не зустрінуться вже ніколи... Хіба ж кулі вибирають? Невже друзі, яких оце поховали, сподівались учора, що сьогодні ляжуть у могили?

Деякі хлопці заметушились ще біля могили. Одні зміцнювали хрест, щоб, бува, вітер не розхитав, інші прикрашували могилу ялиною. А два хлопці з Хрінової сотні справно сплітали вінок із смеречини —

без дроту і без шнурка. Зробили каблук із прута і зв'язали його вгорі червоною гарасівкою. А тоді обплели каблук смеречиною.

Інші стрільці мовчки, з пошаною, стояли біля могили. Стояли в задумі й обидва командири. Їм аж ніяк не клеїлась розмова. Борові так дуже хотілось запитати про Таню. Хотілось сказати Хрінові, щоб привіт передав від нього Тані, як зустрине колись. Та не сказав нічого...

Хрін зі здивуванням поглядав на свого друга. Подумав, що, певно, під враженням похорону наступила якась раптовна зміна на його обличчі. А, може, цей завжди такий безжурний хлопець, теж має власні турботи.

Та ось і з лісу надбіг молоденький стрілець зі жмутком підсніжків у руці. Клякнув біля могили і розсипав перші весняні квітки по ялині, якою прикрашена була могила. І припали підсніжки до зеленої ялини та похилили свої білі голівки в тузі за юними борцями-героями, які лягли в могили.

Сотні готувались до відходу. Прощались командири. Відійшов пружним військовим кроком командир Бір.

треба зарахувати до середніх, бо на ельблонзькій сцені виступило тільки 53 дітей, а бували роки, що брало в них участь 60, 70, а навіть і 100 учнів. З невідомих досі причин не приїхали діти з Тшебятова, Лемборка та Стегні, які раніше повідомили про свою участь.

Найчисельнішими групами були: Пененжно (18 дітей), яких підготувала М. Доскоц; Осташево (9) з вчителькою Х. Серкіз; Кошалін (7) з вчителькою Р. Цап та господарі свята — Ельблонг (6 учнів), яких підготувала вчителька М. Гутовська. До менш чисельних груп треба зарахувати Маженціно, Валч, Пакоше, Вензіну, Орлово, Древницю. Діти з цих місцевостей приїжджали найчастіше з батьками. Валецькою групою опікувалася Є. Карпінська, а дитьми з Пакош — директор школи М. Дудак.

Треба виразно підкреслити, що вірші та пісні були виконанні на високому художньому рівні. Цікавим словно-пісенним монтажем захопила не тільки журі, але й публіку кошалінська група. Вирізнялася вона глибоким розумінням поетичного слова (хоча здавалося б важкого, бо Лесі Українки), чистотою мови та приємною поведінкою на сцені.

"З МАЛЬОВАНОЇ СКРИНІ"

Уже вчетверте відбувся в Кентшині весняний концерт «З мальованої скрині».

Перед численно прибулою публікою та журі свої художні надбання представили: колектив Загальноосвітнього ліцею з Гурова-Ілавецького «Думка» під художнім керівництвом В. Богуна; народний ансамбль «Черемош» з Венгожева (художній керівник С. Гнат, організаційний керівник Й. Стираньчак), бойківська капеля з Бобровника «Сусідой-

ки» (худ. керівник С. Лесик), вокально-інструментальна група «Свояки» з Ельблонга (худ. керівник В. Вербовий), молодіжна народна група «Весела громада» з Бань-Мазурських (худ. керівник А. Назарович), вокально-інструментальна група «Канни» з Гіжицька (худ. керівник Я. Бакаляр). Успішно дебютувала у Кентшині вокальна група «Ніченьки» з Бартошиць (худ. керівник Д. Кушак).

Концерт «З мальованої скрині'83» записало Польське радіо і телебачення, яке вже 17 травня у післяобідньому випуску останніх вістей, тобто о 17 год. в першій центральній програмі представило два найкращі колективи кентшинської імпрези — «Думку» з Гурова-Ілавецького та «Черемош» з Венгожева. (бм)

У КРАКОВІ — ПЕРЕД І ПІСЛЯ "ВОЄННОГО СТАНУ"

Ланка Товариства у Підвавельському граді діяла дуже активно від свого зарання. Так було під час голосування покійного Омеляна Верхоли, коли гурток, а докладніше його художній колектив, усіх приємно здивував оперою «Запорожець за Дунаєм», з якою з успіхом виступав у всіх більших українських осередках Північних і Західних земель Польщі. Так було й останнім часом, коли в гуртку панувало «безкоролів'я», бо в ньому знайшлися люди, які, між іншим, влаштувавши конкурс молодих творців культури та цикл доповідей на тему «Україна в очах краківських інтелектуалістів», знову всіх здивували.

Воєнний стан загальмував на деякий час роботу усіх товариств. Свою діяльність припинив і гурток у Кракові.

І знову Новий рік і влаштована в цьому ж «Краку-

Командир Хрін дивився йому вслід. Та не було часу на роздумування. Він підійшов до своєї сотні та дав наказ відходу.

Обидві сотні одночасно рушили в похід, хоч і ризиковано у протилежних напрямках.

ДО СВОГО КОМАНДИРА

Ніколи, мабуть, не був Островерх такий урадуваний, як тоді, коли йому дозволено було перейти на Лемківщину, до сотні командира Хріна.

Коли вирушив в дорогу і перейшов Сян, землею потрясли страшні детонації. А ген, далеко, на півдні появилася на небі червона заграва.

— Це Хрін там гздує, — пояснив зв'язковий. — Він раз-у-раз відплачує полякам.

І це дійсно була відплата полякам за чотирнадцять українських спалених сіл. Хрін нищив оце ворожі гнізда в містечках Буківську і Новотанцях — висаджував у повітря мости, суд, поліцію, пошту.

Зрадів Островерх, що так скоро знайшов шлях до свого командира. Піде в тому напрямі, де заграва

палає на небі, там і знайде його. А проте, таки довго мусівходитися, заки знайшов. Що лиш прийшов на місце, де сподівався стрінути Хрінову сотню, а її вже там не було. Нарешті, по довгих і важких трудах, добився таки до сотні, що задержалась була в Явірнику.

— Та ти чи не з неба впав, Олексю? — зрадів командир.

— Куди там з неба! Циганськими, крутими дорогами йшов до вас, друже командире. Що зайду то того місця, де ви повинні б бути, то знову треба вертатися кільканадцять кілометрів назад, бо вас уже там немає. Не диво, що ворог не може вас знайти, якщо я по зв'язках не міг добитись до вас.

— Це й добре, мій друже! Така вже моя тактика! Ми безнастанно в русі. Заки ворог розвідає, де ми, нас уже там немає. Оце заскакування ворога несподіванками — це й запорука нашого успіху. Ну, але тактика — тактикою, а ти, друже голоден. Скажи хлопцям, щоб принесли тобі вечерю. А ночуватимеш у мене. Розкажеш мені про наше Надсяння.

І довго цієї ночі розказував Островерх про події у

сі» «Маланка». В 1983 році розпочався також цикл зустрічей з науковцями Кракова на тему «Україна в очах краківських інтелектуалістів». Цикл дуже цікавий. Публічно визнав це й проф. Кость Кузик, який спочатку опонував проти його організації.

Щоб завершити перелік, треба ще згадати про два суттєві факти: про пункт навчання української мови, що діє при світлиці гуртка, та про конкурс молодих творців культури. Щодо пункту навчання рідної мови, то його розвиток залежить виключно від батьків. Тепер у ньому 9 учнів, а навчання веде Мирослав Чех — молода, енергійна та здібна людина. Натомість конкурс молодих творців культури, підсумки якого гурток підвів тиждень тому — це новий почин краків'ян, який, гадаю, незабаром перетвориться в традиційну імпрезу.

КРАКІВ'ЯНИ В КАТОВИЦАХ

Новообране правління катовицького гуртка успішно подбало про те, щоб у традиційному святкуванні Шевченківського ювілею взяло участь якнайбільше шанувальників поета. Додатково вкладе-не зусилля випрало себе і у визначений день, тобто 19 квітня ц.р., невеликий зал, відданий гурткові Товариством польсько-радянської дружби, вщерть заповнився. Радіє особливо факт, що численно прибула молодь, яка чомусь від довшого часу почала обминати нашу домівку. Безперечно, не без впливу на це відрадне явище залишилася нещодавна зустріч з молоддю, під час якої теперішній голова гуртка д-р Петро Львович провів з присутніми серйозну розмову, вказуючи на обов'язок праці над собою, яка через участь в культурно-освітній діяльності гуртка стає працею для добра цілої громади.

Надсянні. Щораз то нові питання ставив командир, Островерх відповідав докладно про все, що знав. А умів він оповідати — цікаво, кольоритно, дотепно.

Замовк Островерх. Ждав на нове питання. Та питання не було. Чи ж би заснув командир? Ні, не заснув, бо ось важко зідхнув чомусь.

— А про мою рідню нічого не чув, Олексю? — запитав по довшій мовчанці.

— Як відходив я, друже командире, то Богданна просила переказати вам, щоб ви не турбувались. Вона ж опікується вашою ріднею і доки житиме, не забуде про неї. А Богданні можна повірити!

— Авжеж можна повірити, Олексю! Я хіба це найкраще знаю...

— І ще казала передати вам привіт та побажати щастя в боротьбі з ворогом. Хоч зараз же засміялась і сказала: «Хіба можна мати ще більше щастя, як він має?! Мабуть, таки командир Хрін у ціпку вродився. Бо аж сюди доходять вісті про його славі, звияжні бої».

І знов замовкли обидва. Зморений важкою дорогою, Островерх заснув. А командир Хрін ще довго

Завершенням художньої частини вечора був виступ дуету активістів краківського гуртка. Перший номер в їхньому виконанні — фрагменти Шевченкового «Щоденника» та листів поета до кн. Варвари Репніної та до Андрія Лизогуба. Читав Мирослав Чех, ніжне музичне тло вигравав на фортепіано Роман Гавран. Були це фрагменти інсценізації, яку краків'яни підготували для більшого особового складу і для власної сцени. Шевченковий текст, виголошений дуже гарною українською мовою (в цьому місці мій глибокий уклін педагогічному колективові Лігницького ліцею, який солідно навчає своїх випускників рідної мови), та з емоційним заангажуванням зробив велике враження на слухачів.

Другий номер краків'ян — це власні поетичні тексти і композиція, написані в стилі «молодих гнівних». Акомпануючи собі на гітарі, Р. Гавран переходив від бунтівного форте до стихеного речитативу, чим пригадував інтерпретаторів знаменитих балад Окуджави.

І. Б.

"ОСЛАВ'ЯНИ" В ЛЮБІНІ

На концерт «Ослав'ян» прийшли мешканці Любіна, навколишніх сіл та сусідніх міст. Прийшли всі покоління — старші, молодь, з батьками прийшли діти, бо вступ на концерт був для них безплатний. Концертний зал Будинку культури на 470 місць був заповнений до останнього місця. Всі чекали, коли підніметься завіса.

О 13 годині ослав'янка Анна Судик від імені ансамблю привітала глядачів та коротко розповіла про історію «Ослав'ян». Підкреслила вона, що керівником та душею ансамблю є Євген Могила, який дуже багато праці присвячує цьому колективові. Відтак

вночі не міг заснути. Увесь час так і стояла перед його очима його маленька доня. Ще й досі пекли його її гарячі сльози, ще й досі чув її, набренілий жалем, голосок: «Не йди, ой, не йди, тату!» Навіть найстрашніші бої не змогли затерти в душі її картини, навіть барабанний вогонь кулеметів, чи зриви гранат не в силі були заглушити її дитячого, жалібного голосу...

Наступного дня вранці командир зібрав сотню, що начислювала тоді двісті сімдесят стрільців — у шістьох чотах. Стрільці були гарно одягнені та добре озброєні. Воєнний виряд здобули вони собі в боях з поляками.

Островерх що лиш тепер докладно приглянувся до командира. Руками володів він багато краще, ніж колись. Струнка постава, військові рухи, бистрий погляд сірих очей, словом — такий же, як був. А однак не такий! Навчав на кілька років старший став. А щойно сім місяців минуло з того часу, як Островерх бачив його востаннє в Надсянні. Ось біля уст появились дві замітні риски, а у волосся видніють уже срібні нитки, яких тоді ще не було. Це позначились так

розсунулась завіса, на сцені ми побачили дівчат в регіональних строях, які, співаючи, прями та дерли пір'я. Полинули ніжні звуки мелодійних пісень — «Місяць на небі», «Зелена ліщина»...

Після короткої перерви конференсьє А. Судик проголосила, що друга частина концерту — це українська естрада. На сцені вибігли дівчата і хлопці, одягнені в українські народні строї. Під звуки капели вони виконали танець «Галичанка». Публіка хотіла, щоб вони повторили танець, але на це не було часу, бо програма багата, а час концерту обмежений.

Відтак на сцену ввійшли наймолодші «Ослав'яни» — дитяча група у складі: Аня, Ірина, Єва, Мирослава, Данка, Маженка та акордеоніст Богдан. Вони виконали танець під мелодію пісні «Ой, ходила дівчинонька беріжком» та пісню «На улиці скрипка грає».

Час минав скоро. На сцену вийшов весь колектив, це означало, що концерт кінчається. «Ослав'яни» заспівали жартівливу пісню «Ой, служив я в пана», яка дуже розвеселила публіку, і, хоч часу було небагато, все ж таки довелося її повторити.

Після жвавої та жартівливої пісні зі сцени полинула поважна — «Там, в горах Карпатах» на слова Івана Гоча, емігранта з Лемківщини до Сполучених Штатів Америки. Туга за рідними Карпатами, за Лемківщиною, яку вклав у слова пісні її автор, передалася й слухачам, передовсім старшого покоління. І не дивно, бо вони майже всі родом з Лемківщини. Молоде покоління, хоч виховане на Західних землях, також зв'язане із землею своїх батьків. Тугу пісні розвіяв веселий «Гопак». В кінці «Ослав'яни» прощалися з любінською публікою, запрошували в гості до Мокрого.

СВІТЛИЦЯ В ПІДВАЛІ

Врешті й битів'яни мають свою світлицю, споруджену громадським чином, яка міститься в підвальному приміщенні місцевого Будинку культури.

Доведення цієї частини підвалу до сьогоdnішнього вигляду вимагало кропіткої, небуденної праці людей відданих справі української культури. Підвал був зруйнований, занедбаний царювала в ньому велика вологість. Українці, однак, не побоялися нічого, ні зруйнованого приміщення, ні праці, яку дове-

оті важкі бої, які звів він з поляками. А їх чимало було за той короткий час.

Хрін зарядив збірку сотні, і тоді промовив:

— Хлопці! Оце прийшов до нас мій щирий друг із Надсяння, Островерх. Він командував там охоронним відділом. Та він не тільки добрий друг, але й завзятий та вадважний бойовик, про що скоро й самі матимете змогу переконатись. З нинішнім днем назначаю друга Островерха збройовиком нашої сотні.

детсья їм вкласти у його ремонт. І незважаючи на те, що кожен член чи прихильник місцевого гуртка працює професійно або на своєму господарстві, всі однак знаходили час на громадську роботу. Ремонтували приміщення після обіду, вечорами, а то й вночі. Бо сумлінно працювалося там щоденно майже до першої години ночі.

ГУРТOK БЕЗ ПРИМІЩЕННЯ

Як нам відомо, від початку існування Товариства в Слупську всі попередні правління робили заходи про приділ приміщення. В очікуванні на нього справді, мабуть, маємо найдовший стаж у світі. «На воловій шкурі, — продовжував О. Цилюпа, — не списати змісту усіх розмов, які у цій справі проведено з представниками політичних та адміністративних влад воевідства і міста.

9 червня ц.р. нарешті знайшлись у Слупську сприятливі обставини, щоб провести звітно-виборчі збори. Зустріч членів попереджено прецікавим виступом 21-особового вокально-танцювального дитячого гуртка «Надійки», з якими систематично працює В. Паньчак (керівник) і С. Врублевський (аккомпаніатор). Відтак збори відкрив член Головного правління УСКТ, голова місцевої ланки О. Цилюпа. У вступному слові вказав він на несприятливу протягом останніх років атмосферу для діяльності членів Товариства не тільки в Слупську, зрозуміло, обумовлену політично-економічною ситуацією у Польщі. Після привітання запрошених гостей: Л. Федера — віце-президента міста, К. Вегнерського — інструктора ВК ПОРП, С. Скорупінського — директора адміністративного відділу Воевідського управління, В. Вісьневського — відповідального редактора суспільно-культурного тижневика «Збліження» — органу ВК ПОРП та В. Серкіза — члена Президії ГП УСКТ, голова гуртка на головуючого зборів запропонував П. Гнатюка.

... Стільки достойних гостей — а приміщення, все таки, нема....

АНСАМБЛЬ "НАДІЯ" В ЛОДЗІ

В Лодзі виник музичний колектив. Сьогодні сміло можна сказати, що він існує і розгортає свою діяльність. Вперше виступив він у березні на Шевченківському вечорі, а 12 червня ц.р. лодзяни знову зустрілися з ним.

З нагоди закінчення навчального року і закриття піврічної культосвітньої праці в гуртку відбувся врочистий вечір, на якому молоді музиканти представили свої досягнення.

Від березня не так уже й багато було часу, щоб підготувати програму, яка складалась з одинадцяти музичних творів. Але керівник і вчитель колективу мгр. Богдан Білецький разом з виконавцями до-

клали всіх своїх зусиль і показали на що вони спроможні.

ВЕЛИКДЕНЬ У ЛОДЗІ

Недільний ранок 8 травня для мене був якийсь інший від попередніх.

Передбачався гарний погідний ранок, повівав легкий вітерець, повітря наповнював запах квітучих садів, а золоті сонячні промені купалися в краплинах роси, що «затрималась» на зеленій травиці, листях дерев. Якось так легко було на душі. Зустрінувся і порозмовляю, — весь час продовжує моя співрозмовниця, — сьогодні з людьми тією мовою, якої навчила мене колись мати.

Я сіла в автобус і поринула у спогади з давніх років, коли-то раненько, на Великдень, майже як сьогодні, я святково одягнена ходила з бабусею до церкви. Пригадалися писанки, якими обдаровували мене тітки, хороводи і веснянки та безперервний гомін великодніх дзвонів. Й раптом стало мені сумно і прикро, що я сьогодні вже бабуса, але не можу взяти з собою своїх онуків, щоб потішилися святами так, як я колись. Така моя доля. Як би хотілося бути в рідному селі, зустрітись зі знайомими, з якими колись виводила гагілки біля церкви. Та дарма. Серце стискає жаль і туга за минулим. За роздумами я й не помітила, як швидко приїхала до Лодзі. Від зупинки до церкви, куди я й прямувала, рукою подати.

Після святкового богослужіння вірні «висипались» з церкви, як бджоли з вулика, христосаючись між собою. До мене підійшла незнайома, що приїхала з-поза Лодзі і запитала чи часом не знаю, де знаходиться уєскатівська світлиця, бо вона чула, що сьогодні там відбуватиметься якась врочистість. Якось так щасливо склалося, що ми знову зустрілися з нею у світлиці о 15 год.

А сюди зійшлося чимало людей — прийшли цілі сім'ї з дітьми і внуками, прибули гості з Белхатова, Здунської Волі, Паб'яниць, навіть з Сопоту «прилетів» «журавель». Всі віталися по-великодньому і раптом стало весело та гамірно. І ось господарі домівки запрошують усіх за стіл. Мабуть вперше в історії існування місцевого гуртка відбувається такого роду святкова зустріч, на яку прийшло понад 40 осіб, котрим дорогі народні звичаї й обряди зв'язані з Великднем. Столи кольорові — білі обруси, запашні квіти, на тарілках різноколірні писанки — по одній для кожного. Коли вже всі сиділи за столами, представниця лодзької ланки УСКТ, вітаючи зі святом, сказала між іншим, що Великдень — це старовинне, найвеличавіше свято року. Це свято року. Це свято радості, пісні, нагоди для сімейних зустрічей, привід для спогадів.

За столом велися далі цікаві розмови, а кожний присутній мав про що розповідати. Знайшлося місце й на поезію. Між іншим, Славко зі Здунської Волі деклямував вірш Є. Самохваленка «Воскресення». Всього було потроху, бракувало лише справжнього

Дмитро Донцов — скульптура Михайла Черешньовського

Цього року сповнилося 90 літ від народження й 10 літ від смерти д-ра Дмитра Донцова, надхненника й ідеолога модерного українського націоналізму, руху, що немалою мірою спричинився до національного освідомлення й духового пробудження Лемківщини.

1933

1983

50-ЛІТТЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБОРОНИ ЛЕМКІВЩИНИ

Ювілейний — ХІХ-ий — Звичайний Загальний З'їзд ООЛ відбуватиметься в днях 8-го і 9-го жовтня 1983 р. у великій залі Дому ОУВФ, 136 2-га авеню в Нью-Йорку.

Ювілейний Бенкет відбудеться вечором 8-го жовтня 1983 року в залі Українського Народного Дому, 142 2-га авеню в Нью-Йорку. Після бенкету — забава з танцями
Крайова Управа ООЛ

хороводу на зеленій галявині. Свій хист проявив і П. Пеленський, який під акомпанемент гітари співав старовинні народні пісні.

Було святково і приємно, за що організаторам цієї врочистості моя щира подяка.

Д.П.

СЕЛО МОКРЕ Й ОКОЛИЦЯ

Продовження

Важкі були для Мокрого роки війни, німецької й радянської окупації. Та найбільші страхиття довелося пережити після закінчення Другої світової війни, коли в нас шалів людово-польський терор і велася перша і друга переселенча акція.

В 1946 році людей із Мокрого силою й усякими підступами намагалися спонукати переселитися в СРСР — але з цілого села поїхало тоді лиш дві родини — Дмитра Журата й Степана Мельника, та ще один самітний чоловік — Осип Мельник. Але в 1947 році почалося справжнє пекло — переселенча акція "Вісла".

Вже раніше, від 1945 року почалися важкі часи для села. По селі гуляло людово-польське військо, шукаючи по хатах між чоловіками "бандерофцув", як хто спротивився, того били до крові. Нападали вдень і вночі в погоні за вояками УПА. Вдень заїжджали панцерним поїздом, поїзд ставав посередині села, а вояки розбігалися мов хижі вовки, кого зловили, то били, щоб признався, чи не було вночі партизанів у селі. Бувало нераз і так, що жінка замісила тісто на хліб, а мусіла залишити все, хапати дітей розіспаних і втікати, щоб схритися десь перед польськими людоловами. А як стрінули в хаті чоловіка — однаково, чи старого, чи молодого хлопця, то забирали й били немилосердно, щоб признався, що він "бандеровець". На провесні чоловіки нераз мусіли скриватися у воді під поломаною кригою, бувало й так, що до льоду примерз, а мусів сидіти, не рушатись, щоб не попасти полякам у руки. Аж вечером люди верталися до власних хат, щоб обсушитися, загірті дітей і щонебудь з'їсти. Ранком жінки, старенькі бабусі й дідусі втікали десь у ліс із худобою, скривалися, щоб зайди чужі їх не мучили й не били. Нераз було чути в лісі (на Павлі, в Пасічнім, на Кичурці, на Цапурі, чи на Ділі), як плакали голодні діти, а матері, самі плачучи, нишком затикали їм маленькі ротик, щоб не було чути плачу. Та й вбрати тепло тих дітей не було в що. А вогню в лісі не палили, щоб картоплю спекти для дітей, бо боялися, щоб димом не зрадитись, де вони скривалися. Як утікали в ліс, то всі кращі речі з одягу тягнули з собою в клунку, бо як залишили в хаті, в скрині, то польські вояки забирали все і вдругому селі перепродували, а за гроші купували горілки, впивалися й ще більше бешкетували. А коли пізно вечером люди врешті верталися до хат, щоб щось їсти зварити, то нераз польські людолови знов нападали, жінок брали на допити, а чоловіків забирали і важко мучили.

Західня Лемківщина. Лісничівка в долині Сухі Струги.

Пригадую, що сталося тоді в сусідньому селі — Завадці Морохівській, де польські кати всіх людей вирізали, а декого живцем у вогонь кидали, руки ламали, язики відрізували. В одній жінки, яку з муками замордували, була під грудьми дев'ятимісячна дитина, вона тоді на світ народилася і досі живе. В усіх тих звірствах помагали польським карателям наші "добрі сусіди" з околиць польських сіл — Небищан і Поража.

І в моїй власній родині загинули невинні жертви: Осипа Герента, коли він ішов подивитися на свою зарізану дочку в Завадці Морохівській, застрілено польською кулею на полі, що називалося Обоччями. 18-літнього Данила Сову, що був важко хворий на легені і лежав у ліжку, родина залишила в хаті самого, втікаючи в ліс. Вернувшись додому, знайшли його застріленим на ліжку. Марію Барняк, віком бл. 45 років, страшно тортуровано і врешті застрілено пострілом у голову, а потім ще польські вояки мертве тіло її покололи багнетами. Іван Островський, віком бл. 70 років, сховався в стайні під жолубом, там

поляки знайшли його й замучили на смерть.

Пригадую, як ми всі втікали з села, як ми сиділи в лісі на горі Цапурі й бачили здалеку, як люті польські карателі палили село Височани (в селі людей не було тоді, всі втекли до лісу). Вояки зайшли до першої хати, вирвали гичку соломи із стріхи, підпалили її і встромили в стріху. І так далі від хати до хати йшли, підпалюючи ціле село. В стайнях згоріло тоді чимало худоби, коней, свиней, не могли втекти, бо були прив'язані чи замкнуті. Залишилися неспаленими тільки чотири хати — Карпова, Бодникова, Симцьова та ще корчма, де мешкали тоді Гульови, а на присілку за Ославою залишилося ще три хати — вся решта згоріла. А всіх хат у селі було раніше 120 чи більше ще. Коли вечером люди повернулись до села, далеко розносився їх плач і жіноче голосіння, вони оплакували зруйнований дорібок їх цілого життя, їх важкої праці.

Потім люди сиділи на пожарищах, живилися недорогірою картоплею, немеленим зерном. Жорна, що їх вони мали колись, тепер поляки порозбивали, щоб не було на чому змолоти хоч трохи зерна й спекти "ошипок" для дітей, бо про хліб ніхто й не думав тоді. Діти плакали за кусочком хліба, за ложкою молока. Після того майже ціле село Височани поїхало на виселення до СРСР, лиш кілька родин залишилося, і їх забрали потім на "Зем'є одзискане". Подібне діялося і з сусідніми селами — з Кожушним, Полонною, Карликовом, Прибишевом, Кам'яним...

Прийшла черга й на Мокре. Одного дня до нас приїхав панцерний поїзд, став посеред села, озброєні вояки розбіглися по селу, всіх людей повиганяли з хат і загнали на залізничну станцію, не даючи взяти з собою нічого. На станції вже чекав на нас заготований поїзд, який мав повезти всіх кудись у незнане. Настав страшний плач серед жінок, бо в них не було ані кусочка хліба для дітей, а мали їхати у далеку, незнану дорогу.

На щастя наше, десь недалеко знайшлась тоді сотня УПА командира Хріна і вона, почувши крик і голосіння жінок, кинулась на допомогу. Посипались стріли, польське військо втекло, а люди розбіглися й повернулись назад до рідних хат. Цим разом Українська Повстанська Армія врятувала нас.

Та не так було з акцією "Вісла" в 1947 році. Все село оточили поляки і більшу частину людей вигнали з хат і казали їм готуватися в дорогу. Одних погнали під ескортою на залізничну станцію Загір'я, а других до тимчасового переселенного табору між Щавнім і Куляшним.

Кожна родина могла взяти з собою лиш те, що влізло на один віз, всю решту треба було залишити в хаті, а там польські жінки з Небищан і Поража зараз почали грабувати, що далось, не чекаючи навіть на те, щоб ми відїхали. За ними їхали їх сини з возами і забирали на них награване, а чоловіки йшли разом із військом і помагали йому мордувати людей. Пам'ятаю, як моя мама набирала зерна в мішок із

Ладимир ПОЛИЧ

• • •

В неділю, 14. 5. 1961 р.,
помер М. Пейко,
останній на Лемковині
мешканець курної хыжы.

Югас рогатий в міх зімав сонце
в село з ним вертат камрат ядловець
оба святи
братове анахореты

Вшитко єдно гварят смеркай Боже
згартай жменьом тепло з павутины
я лемко ту хцу
я незбожний чловеk
в неділю на пут вышли курны стіны

Горі покачав хыжку рублену
тот русин равлик хыжович
іцы над главом трагар ся хрестит
а в папортині шерудит земличка
зільом обкурят каміня

засіка, на поді, а полька з Небищан собі до міха горнула, мамі нічого не лишаючи. То мама каже їй: "Та вже залиши нам щось, хоч дітям на дорогу забери, бо діти їсти хочуть". А полька відказує: "Мої дзеці также есьць хцон!" І маму від засіка відтрутила.

Забрали ми, що змогли, на одну фурманку, а коли вернулись додому ще раз, щоб ще дещо заховити, то вже й нічого не залишилось, бо й навіть капусту в діжках і всі дрібні господарські речі, млинки, борони, колеса, сани, плуги, навіть усе сіно з поду, все вже розтягнули поляки. Залишились тільки святі образи на стіні. То вже моя мати дуже плакала перед образом Божої Матері й молилась гаряче, щоб нас Пречиста заступила в нашому нещасті, щоб помогла нам повернутися на рідну землю. І з Божою поміччю ми таки повернулись потім до нашої хати.

В Щавнім на станції ми пересиділи цілий тиждень під голим небом. Лиш жінкам із малими дітьми дали тоді шатра, в яких примістилось яких сто матерей із немовлятами й малими дітьми. Посередині шатра горів вогонь, бо на дворі зимно було, а при вогні пекли картоплю для дітей, бо про хліб не могло бути й мови, відживлялися лиш печеною картоплею і молоком, як видоїли корову. Тільки в "багатших" були сухарі. Білизни ми цілий місяць не прали, бо й прати не було де і небагато тієї білизни в нас залишилось.

В той час люди з усіх навколишніх сіл — із Полонної, Височан, Мокрого, Карликова, Прибишова, Кам'яного, Куляшного, Репеді й інших сіл сиділи в Щавнім, чекаючи на вагони, які мали повезти нас у незнане. А нас стерегли день і ніч польські вояки на конях.

Закінчення буде

Підїжджаємо до попелища рідної домівки. Попереджаю друзів про глибоку криницю, з якої ми брали чисту, як сльоза, холодну воду. Криницю з великими труднощами знайшов в зарослях кропиви. Для нашої безпеки поклав я на неї стовбур сухої сливи, який лежав поруч.

Підвода заїжджає на подвір'я, де колись стояла моя рідна хата. З невимовним сумом броджу по попелищу нашої хати, визначаю її межі та згадую найменші дрібниці, які залишилися в моїй пам'яті.

Біжу на рінь, до річки, де я колись воду гатив, рибки ловив та худобу напував. Впізнав вербу, що стоїть над водою. Все мені таке близьке і дороге та одночасно стає таким далеким. За ці роки час поклав свій відбиток не лише на людей, але й на природу. Річка змінила своє русло — врізалася в Кичеру, а моя верба похилилася, спустила вниз гілля, появилось у ній дупло — доживає віку. Сливи, наче сумуючи за господарями, всі повсихали і тільки стирчать їх стовбури. Яблуня повалилася на землю, догниває. Груша, яка колись красувалася та славилась своїми плодами на все сусідство, стоїть засмучена з усохлими гіллячками.

На кожному кроці відчувається, що природа, рослинний світ, люблять людську ласку, працювати руки, як малі діти, і коли людей не стає, то дерева з туги за ними марніють або гинуть, поля заростають бур'янами, річки міняють свої русла, береги обсуваються. Розповідають, що навіть гриби та різні дикоростучі ягоди перестали рости після спустошення цих місць. Недаремно кажуть, що земля без людей — пустиня.

Повертаючись назад на спаленище, визначаю по залишках фундаменту місце колишньої кухні. День відвідин Кам'янки співпав з днем моїх іменин. Мені дуже хотілося відзначити цю дату, немов колись у своїй хаті. Визначаю місце, де стояв стіл у кухні, тобто місце, де я вперше почав тримати ложку в руках.

Кличу до себе Петра Явиляка, який був у цій поїздки за фірмана. Він допомагає мені визначити місце, де стояв стіл, але на місці колишньої кухні виросли дві високі осики. Товариші розчистили заїзд, повідкидали каміння, пообламували нижні гілки осик і в скорому часі підвода служила нам столом у тому місці, де він колись дійсно стояв.

Дружина Гоча, Марійка, приготувала цілу торбинку різноманітних продуктів, які ми розклали на сидінню підводи, наче на столі. Тут не обійшлося і без горілки. Федір Гоч підняв у мою честь перший тост, який мене дуже розхвилював і викликав ридання як у малої дитини. Мене почали заспокоювати, але Іван Мацик став заперечувати, мотивуючи тим, що після стількох років розлуки з батьківською землею, яка дала мені життя, такою її спустошеною бачивши (та й невідомо, чи я колись

ще буду тут), я маю право на плач і тугу.

Вітер розвіяв дощові хмари і знову засвітило ясне сонечко, яке зігріло мою душу, немов співчувало мені в такій важкій тузі.

Час іде, наближається хвилина розставання. Прощай, моя рідна земlichко, на якій мене мати повишала та на сон колискову пісню співала! Прощай, рідний куточку! Мене від тебе доленка жене, немов від дерева відірваний листочок. Гори мої зелені, Верше і Кичеро, спаленище моє дороге, річенько моя мила — за годину, за дві я вже далеко від вас буду і невідомо чи ще усміхнеться мені доля побачити Вас.

Шумить на прощання Зелений потік, Пітраса, Закуття.

Час пізній. Товариство спішить в дорогу. "Почекайте хоч хвилинку, мої дорогі друзі, і дайте мені змогу ще трошки постояти на батьківській землі та подивитись перед розставанням на колишню оселю, на куточок землі, який мені дорожчий понад усе", — промовив я з великим жалем у серці.

Немає слів, якими можна було б висловити тугу, з якою я покидав рідну "домівку".

Коли ми зупинилися біля цвинтаря, де спочивають тіла наших предків, ми зазмерли. Хрести та інші нагробні пам'ятники поломані, дорога веде через сам цвинтар, тобто по могилах. Земля на цвинтарі ґрунтова, а тому трактори та інший транспорт зробили глибокі колії і тим самим добираються мало не до тіл померлих.

Церква зруйнована, не залишилося по ній ні сліду, за винятком хреста, який валяється поблизу.

Такий же вигляд має і нижній кінець Абрамова та верхній кінець Завадки, який називався Ватолівкою. Де були хати — зараз зарослі кропиви, осоки та інші куші. По цих зарослях пізнав я місце кожної хати в Кам'янці та Абрамові, а Петро Явиляк кивком голови стверджував, що я не помиляюся, або вносив деякі поправки.

В Завадці відчувається пульс життя. Залишилося декілька десятків старих хат та в нижньому кінці села побудовано пару цегляних будинків. Через річку Яселку збудовано дерев'яний міст.

Хотів я зробити несподіванку моєму другові Володимирові Ткачеві, який живе у Львові та сфотографувати на пам'ять хату, в якій він народився в нижньому кінці Завадки. Але, як виянилось пізніше, я помилюся, в об'єктив потрапила хата його сусіда — Павла Крупця.

Тирстяна живе повним життям. Знайома Гочу жінка, яка живе в хаті Івана Пилявського, як виявилось, родом з Люботови, вгостила нас чудовим фруктовим компотом.

Коли стемніло, ми вже були в Зиндранові і ділилися своїми враженнями з поїздки. На другий день я відвідав музей, організований на громадських засадах Федором Гочом в Зиндранові. Музей

справив на мене неповторне враження. Його організовано в типовій лемківській хаті, в якій із смаком та знанням справи розміщено експонати. В хаті-музеї, крім речей домашнього вжитку, експонується лемківський одяг. Біля хати старанно розставлені віз, сани, плуг, борони та інше знаряддя сільськогосподарського виробництва.

Коли до всього придивитись, не можна залишитися байдужим. Мимоволі думка переносить в далеке минуле лемківського краю. Перед очима пропливають молоді роки, які пов'язані з таким обійстям батька, в якому ти народився та робив перші кроки в житті.

Що має свій початок — має і кінець. Настав час мого прощання з гостинними господарями Гочами та іншими мешканцями Зиндранови, з якими я встиг подружитись. Дуже важко було покидати тих людей, а ще важче розставатися з рідними сторонами — Карпатським краєм, з його чудовою красою. Сумні хвилини розстання. Здавалось, що не витримає моє серце, коли на обличчї старенького Івана Мацика я побачив сльози, які котилися мимо його волі.

Прощайте, мої дорогі друзі, прощай лемківський Краю! Я твій син, моя Лемківщино, і поки серце б'ється в моїх грудях — ніколи не забуду Тебе!

Я ще приїду до Вас, і як до матері дитина до тебе, рідна земlichко, припаду та візьму грудочку з собою, нехай мені закриють нею очі, коли вічним сном засну.

ЛИСТИ З ДОМУ НЕВОЛІ

У відповідь на радіо-пересилання Об'єднання Лемків Канади на хвилях Канадського Радія, надходять відгуки — листи від лемків-засланців на польських "Землях Одзисканих":

Шановний Пане Баб'як!

Од часу слухаю програму "Радіо-Канада" і в листопаді я почув що ви промовляли через те "Радіо". Я маю понад 80 років, називаюся теж Баб'як, живу в Польщі Західній. Перед війною я проживав на Лемківщині, в Карпатах коло Горлиць. Не знам, чи тота картка до Вас дойде, але, як отримате, то Вас сердечно і щиро поздравляю у зичу Веселих Свят и щасливого Нового Року 1983.

Babiak Stefan
Zukow
59-320 Polkowice (?)
woj. Legnica Poland

Баб'як Стефан

Дороженькі!

Я народився в Польщі, тут і тепер мешкаю. Я є сталим слухачем Вашої передачі. Користуючись Вашою пропозицією, я пишу листа до Вас.

Я хотів би кореспондувати з якимсь українцем, мешкаючим у Канаді. Інтересують мене, перш за все, ті, які походять з околиці Ліська й Сянока, воєвідства Жешуф. То є власне землі, де я прожив

наймолодші літа мого життя. Тепер я мешкаю біля Вроцлава. Я жонатий, отець 4 дітей. Найстарша дочка студіює на університеті у Варшаві — українську філологію, молодша — кінчає школу рілничу, двох хлопців ходить до початкової школи. Мені живеться взагалі добре. Як у всіх, так і в мене є багато клопотів, але таке є всюди життя.

Покищо не буду більше писати про себе. Коли когось заинтересують якісь справи, відпишу.

Мені трудно писати по-українському, хоча я говорити вмію і розумію те, що хтось напише. Я ніколи в школі не вчився української мови. Колиб хтось міг відповідати по-польському, або розуміє польську мову, то прошу сказати. Мені буде легше відповідати йому.

Мій адрес: Polska
Woj. Walbrzych
57-540 Ladek-Zdroj
Radochow 140
Man (?) Jan i Albina

До Управи 3-ого Відділу Організації Оборони Лемківщини в Пассейку, який активно включився в акцію допомоги українцям у Польщі, надійшов лист із подякою від українського студента теології в Любліні І. Д.:

Христос Воскрес!

Ісус Христос, що смертю смерть переміг, щоб обдарити нас життям, нехай благословить Вас у всьому, нехай наповняє Ваше серце радістю й спокоєм і береже Вас завжди в силі та доброму здоров'ї.

Ділячись із Вами великодньою радістю, хочу подякувати Вам за пачку, яку я від Вас одержав. Це було вже давно тому, тому прошу прощення, що не відписав я одразу, та мені загубилась Ваша адреса і я щойно тепер її віднайшов.

Світ дуже великий, між людьми пролягли безмежні простори. Однак ті, здавалось б, непоборні відстані долає людська пам'ять, зичливість, любов. Завдяки їм, люди, розкинені по цілому світі, почувують себе немов однією сім'єю, де доля одної людини турбує інших. Так само і наш український народ, хоч розкинений по всіх усюдах, становить одну родину, де турбота про других, відчуття спільної долі, ще більше єднують ту велику спільноту.

Небагато можемо ми жертвувати Вам і всім нашим добродіям, однак хай ці щирі слова подяки й наша молитва буде нагородою за Ваш труд.

З пам'яттю про Вас
Люблин, 11. 4. 83 р.
І. Д.

Від Редакції:

— В листі п. С. Баб'яка ми зберігаємо з оригіналу деякі діалектичні лексикси. Лист п. І. Д. ми передруковуємо майже без ніяких справлень. Ми хотіли б, щоб наші студенти теології на вільній американській землі вміли писати так гарно українською мовою, як їх колега в польській люблінській духовній семінарії...

ПРО ІКОНИ Й МИСТЕЦЬКІ ТРАДИЦІЇ

Я народився в українській лемківській сім'ї, змалку цікавився малярством і з віком добився деяких поважних успіхів, а останнім часом почав спеціалізуватися в іконописанні. Ця мистецька ділянка здавна захоплювала мене і нині я працюю в ній повночасно в Ньюйоркському стейті в ЗСА.

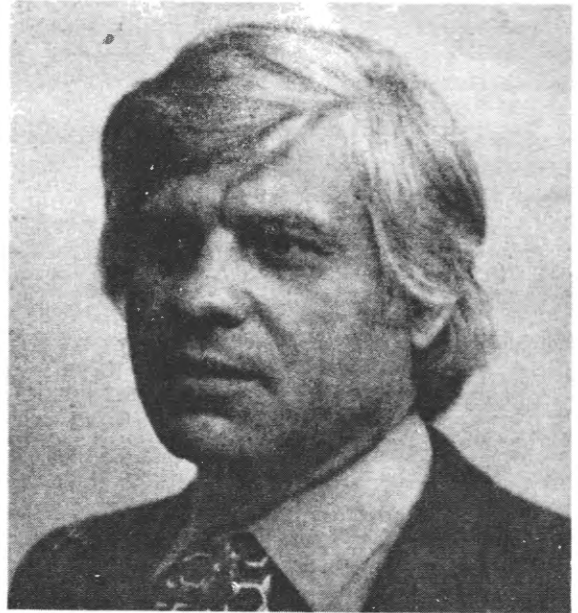
В моєму розумінні, іконописання завжди було прецизним і старанним завданням для мистця, починаючи з дослідження й приготування матеріалу аж до остаточного виконання ікони. Та найважливіше в нім — емоційне внутрішнє наставлення артиста, і коли в нього таке наставлення зродиться, тоді можливим буде йому намалювати справжню ікону.

У стадії дослідження й підготовки до малювання святих осіб — Христа, Богоматері чи біблійних сцен, треба насамперед накреслити нарис-контур тієї святої особи, згідно з установленими приписами з перед століть. До тих приписів належить підставове знання, як зобразити ту чи іншу святу особу у відповідній позі і які вживати відповідні краски для одягу, для кожної постаті індивідуально. До цього належить і знання відповідної пози, наприклад позиції голови, рук тощо, дуже важливо також віддати відповідне тло, властиве для кожної постаті й пози.

Ті давні правила й приписи створили "установлений прототип", як називає його артист маляр Святослав Гординський, автор чудової монографії про українську ікону. Відхилення від тих установлених норм ніяк не дозволене, коли ми притримуємося іконописних і також церковних традиційних приписів. Отже можна собі уявити, скільки іконописець мусить вложити праці, щоб створити нарис-контур ікони, наперед простудіювавши відповідні книги та канонічні приписи, для яких нераз потрібне й знання богослужбової — старослов'янської й грецької — мови. Тут потрібна міцна, дисциплінована вірність східній релігійній традиції, в якій ікона завжди мала першорядну цінність і значення.

Далі — технічне приготування вимагає добирання твердого дерева, яке не скоро вигинається. Його треба покрити зверху спеціальним полотном, що на ньому розводиться "грунт" — мармуровий пілок, склеєний яєчним білком із водою — а потім усю поверхню вигладити жорстким папером, пригтовляючи дошку під майбутню ікону.

Далі — муситься обов'язково притримуватися добору красок, встановленого для кожної ікони ще перед століттями. Емоційні вирази обличчя кожної постаті, напрям її зору — також установлені для кожної ікони тисячелітньою традицією. Наприклад, вираз обличчя Матері Божої має бути лагідний, вона вдивляється в Дитятко-Ісуса з повним знанням і зро-

Омелян Мазурик

зумінням того, скільки страждань йому доведеться протерпіти — тому ніхто не може дозволити собі мистецьку сваволу — намалювати лице Богоматері з материнською усмішкою.

Це все не значить, що іконописець мусить бути лиш наслідувачем-копіювальником. Кожний справжній мистець-іконописець повинен мати власний, індивідуальний підхід, власні мистецькі й релігійні почуття, які він передаватиме на полотно. Тому мистецькі іконописці дають власні, оригінальні твори, які висловлюють їх індивідуальні почуття, їх кожна ікона є єдиною в своєму роді.

Для малювання кожної ікони потрібно великого вкладу емоційного скупчення. Я сам належу до тієї горстки українських іконописців, які одчайдушно намагаються притримуватись не лиш канонічних приписів, але й тих ниток рідної культурної традиції, які нам залишилися від минулого. Я хочу уникати відхилення від того, що творить нашу Церкву й наш нарід прекрасно унікальним і гідним подиву. Я ніяк не можу погодитися з тим, як деякі іконописці інтерпретують і передають на полотно власні малярські почуття й зображення, не звертаючи ніякої уваги на традиційні церковні й мистецькі приписи, дозволяють собі на зміну кольорів і дивні вирази облич, тво-

рячи образи, які здаються їм "модерними" іконами. Тут я хочу зазначити ще, що малювання іконописним стилем живучих священних осіб ніяк не можна назвати іконою, такий мистецький твір можна назвати тільки малюнком. Цим я не хочу сказати, що ті малярі не творять нераз чудових образів, тільки ж це все таки лиш "краса для краси", а не релігійна ікона.

Я не розумію, чого серед нас поширилося нехтування правильної інтерпретації іконопису й важливих церковно-мистецьких приписів. Тому, приглядаючись до життя українських громад у діаспорі, а особливо їх мистецької й інтелектуальної еліти, я жалію, що лиш невелика кількість приватних людей і священників завважає, що ми поволі втрачаємо нашу традиційну релігійно-мистецьку спадщину й попадаємо в західні релігійно-мистецькі стилі.

Навіть наше старше покоління, яке досі намагається розвинути серед власних дітей прив'язання до всього, що рідне, українське, нераз тепер свідомо затрачує наш найважливіший зв'язок із рідною землею — церковну традицію. А ми повинні відчувати це в глибині нашої душі. Я бачу, що ми поволі втра-

чаємо велику частину того, що відзначувало нас як східних учасників Вселенської Церкви Христової. Хто з нас не завважає тих змін, не застановляється над тим, як ми чимраз більш віддаляємось від нашого східного обряду? А що буде за дальших 10—20 років?

Я є сином консервативної лемківської землі і знаю добре перевагу давніх традицій наших предків і тому стараюся зберігати мистецький зв'язок із традиціями нашої дорогої Батьківщини. Тому я апелюю до всіх, щоб вони критично аналізували наше іконописне мистецтво, яке зв'язує всіх нас в одно велике ціле, щоб захищали наші рідні, незасмічені чужими впливами мистецькі традиції. А може тоді ми, як казав мені артист-маляр Петро Холодний, "не втратимо контакту з тим, що є правдиво наше".

Особисто ж я щиро вдячний нашим великим сучасним артистам — скульпторові Михайлові Черешньовському, іконописцеві Петрові Холодному, маляреві Святославу Гординському — за те, що їх допомога й підтримка влегшили мені вибрати правильний шлях мого дальшого мистецького життя.

НА ВИСТАВЦІ НИКИФОРА — В НЬЮ-ЙОРКУ

"А я збудую світ лагідний і кольоровий"...

В. Ольгович — "Незаписані записки"

Никифор — правдиве прізвище Епіфаній Дровняк — напів німий і глухий неграмотний жебрак, син убогої наймички, найбільшій із бідних у лемківському селі Криниць. Никифор — один із найвидатніших малярів — примітивістів сучасного світу, що його малюнки виставляються по всіх країнах, його (несправжнє) ім'я друкується в мистецьких монографіях Заходу... Контраст між цими двома полюсами його біографії є наглядним доказом сили й краси лемківського мистецького генія-примітива. Наш видатний, нині вже покійний маляр, професор краківської Академії Мистецтв Лев Гец назвав його "найбільшим малярем у сучасній Польщі". І поляки, звичайно, радо присвоїли собі Никифора — в їх власних і всіх західних мистецьких статтях і монографіях він був і залишився "польським малярем". Але, коли в 1947 році всіх лемків насильно виселяли з рідної Верховини, то й Никифора виселили також на чуже й далеке Помор'я, по дорозі ограбувавши з усіх його образів. Там, далеко від рідних гір, він сумував і нидів і не намалював ні одного нового образу.

На щастя, в його ранній, криницький, період, Никифор був дуже плодючим малярем, він малював зранку до вечора, творячи власний "кольоровий світ", і продавав свої твори, як пощастило, по злотову — два, твори, що нині варті сотні й тисячі доларів. І на щастя також чимало цих його творів заціліло серед нас і для нас. Одну збірку їх — покійного поета й мистецтвознавця, автора монографії про Никифора, Вадима Лесича-Кіршака, ми мали мож-

ливість оглянути на виставці в Українському Інституті Америки в Нью-Йорку, як першій імпрезі із запланованої серії, присвяченої історії й культурі Лемківщини.

Виставку влаштовано заходами Фондації Дослідження Лемківщини і видатної молоді мисткині Слави Геруляк. На відкритті її була невелика, але добірна громада любителів мистецтва — і Лемківщини. Цікаву й глибоко продуману доповідь про мистецьку творчість Никифора читала мистецтвознавець Ірина Петренко Федішин, виставку відкрив імпрезовий референт Інституту інж. Володимир Гнатківський, а коротке слово про ближчу батьківщину Никифора — Лемківщину і про трагічну подібність між долею мистця і долею його рідної землі говорив представник Фондації Дослідження Лемківщини інж. Богдан Чайківський.

Шкода тільки, що в той сам час тривала ще масова протестна демонстрація в п'ятдесятиріччя Голодомору під совєтською амбасадю в Нью-Йорку — бо в ній напевно взяло участь чимало українських патріотів і соборників лемківського роду — і не могли вони власною участю у відкритті виставки вшанувати трагічного мистця Лемківщини.

Орп.

ВЕЧІР НА ПОШАНУ МИСТЦІВ ЛЕМКІВЩИНИ— В ТОРОНТІ

В приміщенні Українського Культурного Центру в Торонті, 6 березня 1983 р. відбувся вечір присвячений визначним мистцям Лемківщини: малярам — Никифорові Дровнякові і Левові Гецові та скульпторам: Михайлові Черешньовському і Григорові Печухові.

Вечір відкрив і привітав усіх присутніх гостей, особливо, доповідачів: д-р Володимира Пасіку і д-р Богдана Стебельського. голова 2-го відділу ОЛК Іван Оленич. "Як уродженець Лемківщини — я гордий", сказав він, "що Лемківщина видала стільки визначних постатей".

Др. Володимир Пасіка в першій частині своєї доповіді змалював обдарованого маляра Никифора, який у глибокому відчутті віри, переживав трагедію свого народу на Лемківщині, знищених церков та всього довкілля, де ще недавно, так пишно розвивалось народне життя Лемківщини. Коли Никифор у Криниці ввійшов до церкви, яка ще стояла і широко вдивлявся в рами іконостасу, де не було вже ікон — образів, але в його уяві, в душі були, він їх бачив і відтворив на картинах, які так чародійно промовляють до людей в усьому світі, які мають душу, які вміють відчитати біль серця, від мальованої картини.

Що виражає в своїх образах Никифор Дровняк? Відповідь коротка і ясна: Лемківщину, лемківську землю, духа Лемківщини, її минуле і сучасне, її терпіння і трагедію.

Никифор Дровняк, Лев Гец, Омелян Мазурик — три українські малярі — лемки. Творчість кожного має інший характер, іншу вимову. Ця різноманітність

при об'єктивній аналізі приходить до спільного динамізму, що під пресією різного довкілля довів до різної форми вияву.

Далі д-р Пасіка говорив про маляра проф. Лева Геца..

Лев Гец — представник свідомих борців проти загарбників Заходу й Сходу, не мав жодної оборони проти пресії ворожого довкілля і не витримавши цієї пресії психологічно, рішив покінчити самогубством, разом з дружиною прийняв отруту. Його вдалося врятувати; а дружина — померла.

Що саме довело високо-освічену людину до такого вчинку? Таке питання може поставити читач цього допису. Отже, як відомо в 1959 р. у Польщі прийшла т. зв. відлига і українці відбували з'їзд УСКТ Польщі. Польська таємна поліція УБП звернулася до професора Краківської Академії Мистецтва Лева Геца як найбільш авторитетної людини, щоб він прийняв головуство того товариства і одночасно працював з УБП. Як щирий і совісний патріот, проф. Лев Гец на таку пропозицію не міг погодитися. Так і почалася пресія на професора. Перше звільнено його й дружину з праці, пізніше відібрано помешкання і створено таке довкілля всевладним УБП, що подружжя Геци психологічно не витримало та вирішило покінчити життя.

Після врятування проф. Лева Геца, поліційне шаління зменшилось. Мистець почав знову працювати, виконав велику працю — відрисовував архітектурно важливі будівлі Кракова. Краків — місто ста-

Вечір лемківських мистців у Торонті. Читає доповідь д-р Володимир Пасіка. з-права сидить голова 2-го Відділу ОЛК І. Оленич.

ВИСТАВКА СТЕПАНА ПЕЛЬЦА Й — ЩЕ РАЗ НИКИФОРА

Лемківський маляр-примітивіст Никифор (Дровняк) нині став дійсно популярним не лиш серед світових, але й (трохи спізнено) — серед українських мистецтволюбів. Зараз же після успішної виставки його малюнків із збірки покійного Вадима Лесича в розкішних залах Українського Інституту Америки, відбулася друга виставка його образів із збірки Степана Пельца, в дещо скромнішому приміщенні Об'єднання Українських Мистців в будинку ОУВФ в Нью-Йорку.

Степан Пельц — один із найбільш заслужених піонерів української лемківської організації в ЗСА, а його збірка Никифорових малюнків чи не багатша ще від збірки показаної в УІА. Але нас особливо зацікавило те, що й сам Пельц, ідучи за слідом Черчіла, останніми роками, вже немолодою людиною, почав малювати — і виставка його власної творчості була приміщена в другій залі, зараз поруч Никифора. Ми оглянули її першою. Малюнки Пельца, подібно як Никифора, витримані в стилі "наївного мистецтва", але в них ніяк не видно свідомого наслідування великого примітивіста з Криниці, вони радше наближені до американських "наївних мистців", наприклад "бабусі Мозес", а з наших власних трохи нагадують деякі малюнки Слави Сурмач. Кольорит у них лагідний, рисунок упевнений (хоч із свідомим занедбанням перспективності), загальне враження, як у більшості "наївних мистців" — погідне, радісне. Але Пельц при тому не самим тільки мистецтвом цікавиться. Деякі рисунки його відтворюють трагічну тематику — лемківські хати, спалені людово-польськими кара-

Никифор із малюнком у руці

ринне, пам'яток багато. Робота була дійсно велика. Управа міста високо оцінила його працю і признала йому нагороду.

Важко, однак, сказати, чи рисунки будівель, навіть цінних пам'яток архітектури, заспокоювали мистецькі прагнення Лева Геца. Це швидше був вихід із важкої ситуації, конфлікту з довкіллям, на дорогу компромісу, навіть капітуляцію. Варварське довкілля довело мистця до жалюгідної трагедії.

Історія мистецтва, знає багато прикладів подібного трагізму, але найбільше жертв зложила Україна: тисячі й тисячі письменників, мистців і науковців винищив окупант.

Дуже цікаву доповідь про мистецьку творчість двох видатних лемківських скульпторів — Михайла Черешньовського і Григора Пецуха — зачитав д-р Богдан Стебельський

По закінченні доповідей відбулася цікава дискусія.

Накінець, голова ОЛК подякував доповідачам за такі цікаві доповіді, а присутнім за терпеливість.

І. Бескид

телями, разом із невинними мешканцями їх. Він і показує нам документи терору — знімки молодих жінок, які загинули спалені живцем. Показує і давні листи — власну його кореспонденцію з Україною, з часу, коли можна було менш більш вільно переписуватись і пожити слати.

Переходимо до другої залі, до виставки Никифорової творчості. Вона тут ще захопливіша, ніж та, що я оглядав недавно на виставці в УІА. На цих малюнках неграмотного, пів-глухонімого "примітива" видно найсправжнішу іскру генія, яка захоплює і разом наче приголомшує вас. Не даром усесвітня мистецька критика й публіка з таким ентузіазмом сприйняли Никифорове мистецтво.

А чи не варто було б у Нью-Йорку показати разом обидві Никифорові збірки — Лесича й Пельца — і запросити на них чужинців? Вони ж такої багатої його виставки мабуть ще не бачили?

Опр.

Часто читаємо в пресі про життя заслужених людей, про їхні наукові, політичні, громадські та інші досягнення. Нині я маю приємність писати про людину, яка не вчилася в університеті і не здобула професійних титулів, але зберегла щирю любов до всього, що рідне, і цю любов засвідчила чесною працею і добрими ділами.

Анна Сосняк, з дому Базяк, майже від часу її приїзду до Америки в 1939 р. живе в Оберн, Н.Й.. Приїхала сюди молододою дівчиною з села Сміленьник, повіту Сянік. Її чоловік — Іван також родом з Лемківщини, з села Микова біля Сянока.

Подружжя Сосняк живе вигідно за містом, займається хліборобством тощо і є власниками значних земельних посіпостей. Пані Сосняк хвалить собі тихе довкілля серед природи, бож навколо їхньої хати простяглись розлогі лани пшеничного і кукурудзяного поля.

Пані Сосняк дуже працювита й практична жінка. Як пише "American Agriculturist" із жовтня 1969 р., вона виготовила плян будови хати і майже власноручно збудувала її. Журнал хвалить виконання будівельних робіт і винахідливість будівничої. З того часу пані Сосняк збудувала сама вже другий гарний дім, у якому й живе.

Зацікавлення нашої землячки різноманітні. Як довідуємось із статті у названому журналі, — вона шиє власний одяг, у вільний час залюбки вишиває, сама робить вулики і займається бджільництвом. Після сорокарічного життя в Америці, вона зберегла добру пам'ять про рідну батьківську хату й рідне село на Лемківщині.

Незавидна доля наших Бескидів їй не байдужа. Вона боліє недолею рідного краю, руїною близької серцю Лемківщини. Довідавшись про створення Лем-

ківського Музею в Америці, пані Сосняк подала йому щедру й помічну руку. Щоб зберегти скарби культурних надбань Лемківщини, вона віддала до Музею власний лемківський одяг, що його берегла довгі роки в Америці, а крім того вона пошила два нові одяги — чоловічий і дівочий — і подарувала їх Музеєві. Далі — пані Сосняк зготувала для нашої музейної збірки мальованку із льняного полотна власної ще роботи та оригінальну лемківську чуганю. Як людина релігійна, вона вишила для Музею три образи: Ісуса, Марії і Св. Миколая.

В останній час пані Сосняк подарувала Лемківському Музеєві дві нові хоругви — Ісуса і Марії. "Такі були колись у нашій церкві в Сміленьнику" — каже з гордістю наша землячка. Хоругви пані Сосняк зробила в честь Митрополита кир Степана Сулика. — "Коли я довідалася, що нашим Митрополитом став о. Степан Сулик, мій близький земляк, родом із Бальниці, в моєму серці збудилася така радість, наче мій брат, або син зайняв оцей високий пост у нашій Церкві. З тої радості, що маємо Митрополита з Лемківщини я заплакала і стала пригадувати давні часи. Хоругви є отже виявом радості і вдячності Богові за Митрополита — лемка".

— "Хай знають усі, що і в нас виростали добрі, чесні, розумні й побожні люди. Я віддаю хоругви до Українського Лемківського Музею на славу і честь нашого Владики, бо по наших американських церквах таких хоругв майже вже не тримають, а в Музею вони можуть стояти і сотки років" — каже наша добродійка.

Пані Сосняк щира подяка за щедру поміч для Українського Лемківського Музею та побажання доброго здоров'я на довгі роки.

Микола Дупляк

Анна Сосняк із хоругвами — дарунком для Українського Лемківського Музею

ЗАКЛИК

В 50 ліття Страшного Голоду в Україні 1933 року, в яким 7 мільйонів українців було заморено лютим катом Москвою, студенти Товариства Української Студіючої Молоді ім. Миколи Міхновського (ТУСМ) і Союзу Українських Студентських Товариств Америки (СУСТА) створили під фірмовою назвою "RMS Video Productions" яке має в планах видавання документації на відео-стрічках. Нашим першим проектом є тема "Страшний Голод-Геноцид в Україні 1933 року".

Студенти, які беруть участь у цьому проекті, розділили за своїми студіями, фахом, і зацікавленнями, адміністративну, фінансову, дослідну й технологічну референтури.

Перший день відео-награвання почався 23-ого квітня 1983 року в Українському Інституті Америки в Нью-Йорку, на доповіді Д-ра Д. Мейса, з гарвардського Українського Наукового Інституту. Дальші награвання всіх відзначень 50-ліття Голоду будуть відбуватися впродовж року.

Цим письмом звертаємося до Вас, Українські Церкви, Організації, Установи й Громадянство, за всякими інформаціями про Голод, відбитками газет із 33-34 років (українських, польських, і т.д.) особистими звідомленнями наочних свідків про їхні пережиття. Все те ми включили б у нашу документацію. Також просимо ВАС про моральну й грошову допомогу, бо здійснити це є дуже коштовна річ. Цього місяця наші відео-стрічки будуть включені в програму на кабельній телевізії, а при кінці цього року маємо замовлення до публічної телевізії. В майбутньому плануємо висвітлення на публічних, наукових, і кабельних телевізійних станціях в Америці й Канаді.

За Адміністрацію,
Стефанія Грицков'ян

R.M.S. VIDEO PRODUCTIONS,
a division of TUSM/SUSTA

P.O. Box 448, New York, N.Y. 10276-0448.

ПОВІДОМЛЕННЯ

Бібліотека лемкознавства та УПА, яку комплектуємо при Українському Лемківському Музеї, збирає всякі видання і матеріали що відносяться до Лемківщини, або хоч частинно охоплюють лемківську тематику.

Збираємо також усяку різноманітну літературу, що відноситься до боротьби УПА.

Ввічливо просимо всі українські видавництва та організації і приватних людей дарувати відповідну літературу і присилати її на адресу Українського Лемківського Музею. Заздалегідь щиро дякуємо.

Наша адреса така:

UKRAINIAN LEMKOS MUSEUM
P.O. Box 23
Camillus, N.Y. 13031

Мрп Микола Дупляк
Куратор УЛМ

СПИСОК

жертводавців на Український Лемківський
Музей до травня 1983 року.

1. Н.Н., Австралія 1,445.00 дол.
2. 8-ий Відділ ООЛ, Чикаго 1,000.00 дол.
3. Д-р Ярослав Падох, Нью-Йорк ... 100.00 дол.
4. Юлія Сквіртянська, Вудгейвен, Н.Й. 100.00 дол.
5. Михайло Сухорський, Сідар Ноллс,
Н. Дж. 100.00 дол.
6. Д-р Роман Лисяк, Стоні Пойнт, Н.Й. .. 20.00 дол.
7. Іван Запряла, Коллінгдейл, Па. 10.00 дол.
8. Ліда Колодчин, Воррен, Міч. 10.00 дол.

Усім людям доброї волі — прихильникам збереження лемківської спадщини в Українському Лемківському Музеї — щира подяка. Нехай Господь винагородить нашим щедрим жертводавцям сторицею, а їхнє добре діло хай стане прикладом для всіх, хто дорожить добрим іменем нашої незабутньої Лемківщини.

РАДА ДИРЕКТОРІВ УЛМ

ВІЯСНЕННЯ

Пан Андрій Рочий, автор опису села Беньови, вміщеного в 1/1981 числі "Лемківщини" під заголовком "Це було село — Беньова" просить нас вмістити наступне в'яснення:

Село Беньова було положене на обидвох берегах ріки Сяну, яка випливає якраз у сусідньому селі Сянках, близько Ужоцького перевалу. Цю частину горішнього Надсяння споконвіку замешкували бойки, а не лемки, і Беньову не можна ніяк уважати лемківським селом і частиною Лемківщини.

2. Десять підписів колишніх мешканців Беньови на моєму описі села свідчать лиш про те, що плян села, назви місцевостей і прізвища мешканців були

правдиві.

3. Ми післали були цей опис нашого села до лемківського журналу тому, що всіх нас, надсянських бойків і лемків, нині лучить однакова трагічна доля: Нас виселено насильно і наші села стоять тепер руїною й пустою. Але для добра історичної правди ми мусимо ствердити, що наше рідне село Беньова було бойківським, а не лемківським селом.

Від Редакції: Ми щиро перепрошуємо наших милых сусідів і товаришів недолі, мешканців колишнього бойківського села Беньови, за непорозуміння, яке трапилося в нашому коментарі до опису їхнього села.

EXCERPTS FROM THE REMARKS OF THE PRESIDENT RONALD REAGAN IN CAPTIVE NATIONS WEEK OBSERVANCE CEREMONY

(Official Release of The White House Office of the Press Secretary)

THE PRESIDENT: Today we come to show solidarity with our brothers and sisters who are captive, not because of crimes that they have committed but because of crimes committed against them by dictators and tyrants.

We met here last month with a group of Baltic Americans honoring Baltic Freedom Day. And I said that we gathered to draw attention to the plight of the Baltic people and to affirm to the world that we do not recognize their subjugation as a permanent condition. (Applause.)

Today, we speak to all in Eastern Europe who are separated from neighbors and loved ones by an ugly iron curtain. And to every person trapped in tyranny, whether in the Ukraine, Hungary, Czechoslovakia, Cuba or Vietnam, we send our love and support and tell them they are not alone. (Applause.) Our message must be: Your struggle is our struggle. Your dream is our dream. And someday, you, too, will be free. (Applause.)

As Pope John Paul told his beloved Poles, we are blessed by divine heritage. We are Children of God and we cannot be slaves. (Applause.)

The Prophet Isaiah admonished the world, "... Bind up the brokenhearted, to proclaim liberty to the captives." Some 25 centuries later, philosophers would declare that "the cause of freedom is the cause of God."

We Americans understand the truth of these words. We were born a nation under God, sought out by people who trusted in Him to work His will in their daily lives, so America would be a land of fairness, morality, justice and compassion.

Many governments oppress their people and abuse human rights. We must oppose this injustice. But only one so-called revolution puts itself above God, insists on total control over the people's lives, and is driven by the desire to seize more and more lands. As we mark this 25th observance of Captive Nations Week, I have one question for those rulers: If communism is the wave of the future, why do you still need walls to keep people in, and armies of secret police to keep them quiet? (Applause.)

Democracy may not be perfect, but the brave people who risk death for freedom are not fleeing from democracy. They're fleeing to democracy from communism.

Two visions of the world remain locked in dispute. The first believes all men are created equal by a loving God who has blessed us with freedom. Abraham Lincoln spoke for us: "No man," he said, "is good enough to govern another, without the other's consent."

The second vision believes that religion is opium for the masses. It believes that eternal principles like truth, liberty, and democracy have no meaning beyond the whim of the state. And Lenin spoke for them: "It is true, that liberty is precious," he said, "so precious that it must be rationed." (Laughter.)

Well, I'll take Lincoln's version over Lenin's (Laughter.) (Applause.) And so will citizens of the world, if they're given free choice. Now some believe we must muffle our voices for the cause of peace. I disagree. Peace is made, or broken, with deeds, not words.

Ask yourselves: Was it our words that destroyed peace in Afghanistan, or was it Soviet aggression? Is peace served by sealing our lips while millions are tortured or killed in Vietnam and Cambodia? Or should we not speak out to demand those crimes be stopped? It's not provocative to warn that, once a communist revolution occurs, citizens are not permitted free elections, a free press, free trade, free unions, free speech, freedom to worship, or property, or freedom to travel as we please.

Many military regimes have evolved into democracies. But no communist regime has ever become a democracy, provided freedom or given its people economic prosperity.

You are the conscience of the free world. And I appeal to you to make your voices heard.

Help us warn the American people that, for the first time in memory, we face real dangers on our own borders, that we must protect the safety and security of our people. We must not permit outsiders to threaten the United States.

With your help, we will stand shoulder to shoulder, and we'll keep our sights on the farthest stars.

Thank you very much and God bless you. (Applause.)

ДО ЛЕМКІВЩИНИ

СТЕПАН А. ПЕЛЬЦ

Лемківщино моя мила,
Незабутній краю,
Твої гори високії
Завжди пам'ятаю.

Нераз думка моя лине
В рідну Верховину,
Нераз серце дорікає:
"Ти ж матір покинув!

Я згадую Тебе, рідна,
З Твоїми полями,
Із верхами зеленими,
Вкритими лісами.

Невже забув, як зростав ти
У батьківській хаті?
Чи не хочеш землю-матір
Ще раз зустрічати?

Ти покинув її бідну
На лихо-недолю,
А тепер вона в кайданах,
В варшавській неволі..."

Замість квітів на свіжу могилу **бл.п. Марти Гресь**, — мамі Петра Греся, складаємо 25,00 дол. на пресовий фонд журналу "Лемківщина".

Управа Відділу ООЛ
в Пассейку, Н.Дж.

"LEMKIVSHCHYNA"

No. 18 (3/1983) — AUTUMN 1983

CONTENTS

I. LYKO — "THE 50TH ANNIVERSARY OF THE O.D.L." 1

• The Organization for the Defense of Lemkivshchyna, founded fifty years ago by thirteen Lemko immigrants in New York, has been carrying out throughout this time an immense task of moral and material relief for our oppressed and long suffering brethren in the homeland, and for those deported to the Western Polish exile.

I. RAD — "THE LEMKO MONUMENTS" 3

• The author disputes the quasi friendly approach of a Polish American periodical to the problem of preservation of the Lemko cultural heritage.

B.I. ANTONYCH — "THE HAWTHORN'S COMPLAINT" 2

• The hawthorn cries for its crime of once having been part of the Christ's thorn-crown.

S. MAR — A. KACHMAR — "REMEMBERING ZAWADKA" 4

• A man who as a six year old boy witnessed the martyrdom of the Lemko village of Zawadka Morokhivska, now describes in graphic detail what he saw and what he heard then.

O. HALUSHCHAK — "MEMORIES OF MY LEMKO PAST" (Contin.) 5

• The author angrily rejected a police proposal to collaborate with the Polish government electoral propaganda during the 1930 parliamentary election. As a punishment, he is deprived of his war invalid pension. The Ukrainian electoral list carries off an electoral victory in the Lemko district, notwithstanding the illegal police interference.

Fr. P. KOVALCHYK — "PRELUDE" 7

• In the moonshine of an early pre-dawn, standing on a mountain top, the poet admires a peaceful Lemko village sleeping below, surrounded by its watchful mountain guard.

R. LEVYTSKY — "VOLTUSHAVA" 8

• I always dreamed of visiting the Lemko village Voltushava, where, as the song says, girls have sweet lips, but now I read in the paper that Voltushava is no more — destroyed and deported, "ceased to exist" in the official parlance.

"SET, MY LITTLE SUN" — A LEMKO FOLK SONG 8

• Go to sleep, little sun, do not tell anybody of my bitter heartache.

LEMKIVSHCHYNA AND SAN—LAND CHRONICLES 9

• Social and cultural life of the Ukrainian minority under the Polish communist rule is described, using excerpts from the local Ukrainian language press.

M. OSTROMYRA — "LEMKIVSHCHYNA AFLAME" (Contin.) 9

• In a joint military venture the two U.P.A. detachments carry out a victorious battle against a red Polish army division. After the battle the two guerilla commanders — Khrin and Bir — meet in a friendly talk. A common grave

is dug for the fallen comrades, and a cross erected after a short soldier's funeral. Meanwhile a faithful guerilla n.c.o. arrives with the news of the commander Khrin's family.

M. ZAWADSKA — "THE VILLAGE MOKRE AND SURROUNDING AREA" (Contin.) 18

• Hard times come to the Mokre area in the early postwar years. The new red Polish government is trying to force the Lemkos into a resettlement to the Soviet Union. When meeting a passive resistance, a cruel persecution starts, and at the same time an armed resistance originates in the form of the Ukrainian Insurrectional Army. While unable to suppress the forest based U.P.A. guerillas, the red Polish army and police cruelly abuse and destroy the local Lemko civil population. The village of Zawadka Morokhivska is completely exterminated, including elderly people, women and babies, using the most inhuman killing methods. All the villages around are burning, and finally comes the day of the wholesale forced deportation of Mokre.

L. POLYCH — POETRY 19

• The last oldtimer who stubbornly endeavored to live in his chimneyless little hut, is now dead.

I. KYRPAN — "A RUINED NEST" (Concl.) 20

• Only half obliterated traces of the village homes and churches are found, where once the carefree years of childhood passed. Even the stone crosses in the village cemetery have been torn down.

LETTERS FROM THE HOUSE OF BONDAGE 21

• Excerpts from letters written by the Lemko deportees in Western Poland.

O. MAZURYK — "THE ICONS AND THEIR TRADITIONS" 22

• The well known Lemko painter explains the methods of preparation and traditional rules of the Eastern church paintings — "icons".

ORP — "NYKYFOR'S ART EXHIBITION IN NEW YORK" 23

I. BESKYD — "LEMKO ARTISTS HONORED AT TORONTO" 24

ORP — "EXHIBITION OF PELTZ AND NYKYFOR PAINTINGS" 25

M. DUPLAK — "AN EXCEPTIONAL LADY" 26

• The life and activity of the Lemko Museum's benefactor Mrs. A. Sosniak.

EXPLANATIONS, APPEALS AND LISTS OF DONATIONS 27

EXCERPTS FROM THE REMARKS OF THE PRESIDENT RONALD REAGAN AT THE CAPTIVE NATIONS' WEEK OBSERVANCE CEREMONY 28

S. PELTZ — "TO MY LEMKIVSHCHYNA" 28

• Intimate talk of a Lemko exile with his far off, long deserted, but never forgotten native land.

NON-PROFIT ORG.
U.S. POSTAGE
PAID
CLIFTON, N.J.
PERMIT. No. 121

НАШІ ВИДАННЯ

ДЕРЕВ'ЯНА АРХІТЕКТУРА УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ ...	30.00 дол.
АННАЛИ ч. 1 (матеріяли про Лемківщину)	10.00 дол.
АННАЛИ ч. 2 (матеріяли про Лемківщину)	10.00 дол.
АННАЛИ ч. 3.	15.00 дол.
ЛЕМКІВСЬКІ ПІСНІ (співаник з нотами)	5.00 дол.
ТВОРИ — Богдана Ігоря Антонича (на вичерпання)	10.00 дол.
Журнал "ЛЕМКІВЩИНА" — річна передплата	8.00 дол.
"ЗА СЯН" — Іван Филипчак	5.00 дол.
СВЯТА РІДНА ЗЕМЛЯ — Юліян Бескід	5.00 дол.

Замовляти на адресу:

THE LEMKO RESEARCH FOUNDATION /NC.
P. O. Box 651 Cooper Station New York, N.Y. 10276

Published by
THE LEMKO RESEARCH FOUNDATION, Inc.; Box 651 Cooper Station
New York, N.Y. 10276